

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İŞ ÇOCUK KLASİKLERİ

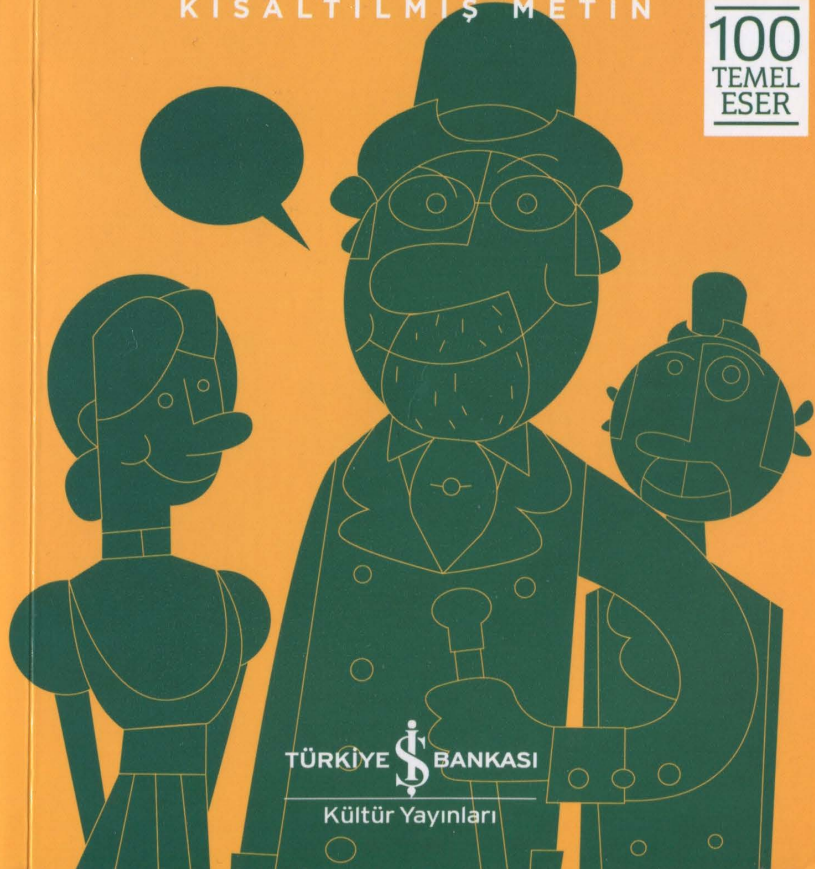
ANTON ÇEHOV

UYARLAYAN: ERGİN ALTAY

HİKÂİYELER

KISALTILMIŞ METİN

100
TEMEL
ESER

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

Kısaltılmış İş Çocuk Klasikleri

Hikâyeler

Anton Çehov

ANTON ÇEHOV
HİKÂYELER

ÖZGÜN ADI
RASSKAZY

ORJİNAL RUSÇA METİNDEN
GENÇ OKURLAR İÇİN UYARLANMIŞTIR

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2018
Sertifika No: 40077

UYARLAYAN
ERGİN ALTAY

EDİTÖR
NEVİN AVAN ÖZDEMİR

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

1. BASIM: MART 2018
4. BASIM: ARALIK 2020
Genel Yayın Numarası: 4146

ISBN 978-605-295-399-0

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.

**Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek
metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz,
yayınlanamaz ve dağıtılamaz.**

BASKI
ALFABE BASIN YAYIN SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
İKİTELLİ OSGB MAH. HÜRRIYET BULVARI ENKOOP SANAYİ SİTESİ
ENKOOP SOKAK NO: 1 KAT:-1 BAŞAKŞEHİR/İSTANBUL
(0212) 485 21 25
Sertifika No: 46012

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

Kısaltılmış İş Çocuk Klasikleri

Hikâyeler

Anton Çehov

Uyarlayan
Ergin Altay

TÜRKİYE **BANKASI**
KÜltür Yayınları

İçindekiler

Alnıbeyaz.....	1
Arabada	10
Başkalarının Derdi	25
Bir Sanatçının Öyküsü.....	35
Fazla Abarttı.....	65
Kaçak.....	73
Mutluluk	87
Öğretmen.....	103
Yürek Acısı.....	115

ALNIBEYAZ

Karnı aç anne kurt, ava gitmek için kalktı yattığı yerden. Üç yavrusu birbirine sarılmış, mışıl mışıl uyuyordu; böylece ısıtıyorlardı da birbirlerini. Yavru-
rularını tek tek yaladıktan sonra çıktı.

Mevsimlerden ilkbahar, aylardan Mart'tı ama geceleri ağaçlar, Aralık ayındaki gibi soğuktan çatırdıyor ve dışarı çıkardığı anda, soğuk acıtırcasına ısıırıyordu dilini. Sağlığı pek yerinde değildi anne kurdun, ayrıca çok da tedirgindi; en ufak çıtırtıda irkiliyor, hep kendisinin yokluğunda evdeki yavru-
larına birilerinin kötülük yapacağını düşünüyordu. İnsan veya at izlerinin kokusu, devrik ağaçların kökleri, çalı çırpı yığınları, hayvan pisliği dolu karanlık yol onu korkutuyordu; karanlıkta, ağaçların arkasında insanlar varmış, ormanın ötesinde bir yerlerde köpekler havlıyormuş gibi geliyordu hep.

Artık genç değildi anne kurt, sezgileri de zayıflamıştı; öyle ki, bazen tilki izini köpek izi sanıyor, hatta bazen yanılıp gençlik yıllarında hiç yapma-

dığı şeyi yapıyor, yolunu şaşıırıyordu. Güçten düş-tüğü için eskiden olduğu gibi dana veya iri koyun avlayamıyor, yanında taylorı olan atların uzağın-dan dolaşıyor, karnını ölmüş hayvan leşleriyle do-yurmaya çalışıyordu; taze etiyse çok seyrek, ancak ilkbaharda, bir tavşanı izleyip yavrularından birini kapabildiği veya köylülerin yeni doğmuş kuzuları tuttuğu ahırlara girebildiği zamanlar yiyordu.

İninden dört verst ötede, posta arabasının geçtiği şose üzerinde bir kışlak vardı. Durmadan öksüren, kendi kendine konuşan yetmiş yaşlarındaki ihtiyar bekçi İgnat burada kalıyordu. Bekçi İgnat genelde geceleri uyur, gündüzleriye tek namlulu tüfeğini alıp ormana, tavşan avlamaya giderdi. Herhalde önceden makinistti, çünkü durmaya hazırlandığında kendi kendine hep şöyle haykırdı: “Makineler stop!” Yürümeye başlamadan önce de: “Tam yol ileri!” Arap adında, ne cins olduğu belli olmayan, simsiyah, iri mi iri bir köpeği vardı. Köpek önden giderken fazla uzaklaşırsa seslenirdi ona: “Tornistan!” Yürürken kimi zaman şarkı söyler, söylerken bir yandan da sağa sola sallanır, o sırada sık sık da düşerdi (anne kurt, bunun rüzgârdan olduğunu sanıyordu); düşünce de şöyle bağırdı: “Raydan çıktık!”

Geçen yaz ve sonbaharda, kışlağın çevresinde bir koyunla iki kuzunun otladığını hatırlıyordu anne kurt. Geçenlerde ahırın yakınlarından geçerken de onların içeride melediklerini duymuştu. Şimdi kış-

lağa doğru giderken, aylardan henüz Mart olduğu için kuzuların kesin ahırda olmaları gerektiğini düşünüyordu. Açlıktan karnı zil çalıyordu, kuzuyu nasıl mideye indireceğini hayal ederken ağzı sulanıyor, karanlıkta gözleri iki kor parçası gibi parlıyordu.

İgnat'ın kulübesi, samanlığı, ahır, kuyusu yüksek kar yığınlarıyla kaplıydı. Ortalık sakindi. Arap samanlığın arkasında uyuyordu herhalde.

Anne kurt kar yığınının, ahırın üzerine çıktı ve pençeleriyle, burnuyla saman damı eşelemeye başladı. Saman çürük ve yumuşaktı, anne kurtun uzun süre çalışmasına gerek kalmadı. Kolayca bir delik açtı. O anda ılık bir buhar vurdu yüzüne, gübre ve koyun sütü kokusu geldi burnuna. Aşağıdaysa delikten gelen soğuk hava hissedildi, bir kuzu ince ince meledi. Anne kurt delikten aşağı ön ayaklarının üzerine atladı, yumuşak, sıcacık bir şey değdi göğsüne. Koyun olmalıydı bu. O sırada ahırın içinde bir şey cıyıklamaya, havlamaya, ince sesiyle ulumaya başladı. Koyunlar ürküp ahırın bir köşesine kaçtılar ve korkan anne kurt da dişine gelen ilk şeyi kapıp kaçtı...

Var gücüyle koşuyordu. Bu arada kurdun geldiğini hisseden Arap yırtınırcasına havlıyor, huzursuzlanan tavuklar kışlağın kümesinde gıdaklıyor, kapıya çıkan İgnat bağııyordu:

— Tam yol ileri! Isıkla birlikte!

Ve tren gibi ıslık çaldı, ardından “Ho-ho-ho!..” diye bağırdı. Ve bütün bu sesler ormanda yankılandı.

Sesler yavaş yavaş dindiğinde, anne kurt biraz sakinleşti ve dişlerinin arasında karlarda sürüyerek taşıdığı avının biraz ağırca ve derisinin de bu mevsimdeki kuzulara kıyasla daha sert olduğunu fark etmeye başladı; üstelik kokusu da farklıydı ve tuhaf sesler çıkarıyordu sanki... Anne kurt biraz soluklanmak ve avının ucundan yemek için onu karın üzerine bırakınca, birden tiksintiyle geriye sıçradı. Bu bir kuzu değil, siyah tüylü, kocaman kafalı, iri, uzun bacaklı bir köpek yavrusu, bir enikti ve alnında da tıpkı Arap'ınki gibi, beyaz bir leke vardı. Görünüşe bakılırsa, saf bir avlu köpeğiydi. Anne kurdun dişlerinin yaraladığı sırtını yalıyor, hiçbir şey olmamış gibi kuyruğunu sallıyor, anne kurda doğru havlıyordu. Anne kurt köpek gibi hırlayarak geri çekildi ve kaçmaya başladı ondan. Enik de peşinden. Anne kurt dönüp arkasına baktı ve dişlerini gıcırdattı; enik şaşkınlık içinde durdu ve herhalde, kurdun onunla oynadığına karar vermiş olacak ki, burnunu kışlaktan yana çevirip annesi Arap'ı da kurtla oynamaya çağırmak ister gibi neşeyle havlamaya başladı.

Ortalık aydınlanmaya başlamıştı; anne kurt sık kavaklar arasından inine doğru giderken her ağacı tek tek görebiliyordu artık. Siyah keklikler çoktan

uyanmıştı; köpek yavrusunun dikkatsiz atlayıp zıplamasından, havlamasından huzursuz olan kuşlar ağaçlardan havalanıyordu.

Anne kurt canı sıkkın, düşünüyordu: “Ne diye arkamdan geliyor? Onu yememi istiyor galiba.”

Anne kurt yavrularıyla birlikte pek derin olmayan bir çukurda yaşıyordu; üç yıl önce kuvvetli bir fırtına yağlı, uzun bir çam ağacını kökünden devirmiş, o zaman bu çukur oluşmuştu. Şimdi de bu çukurun dibinde kuru yapraklar, yosun ve yavruların oynadığı kemikler, öküz boynuzları vardı. Birbirine çok benzeyen üç yavru uyanmış, çukurun kenarından yan yana başlarını uzatmış, kuyruklarını sallayarak geri dönen annelerine bakıyorlardı. Enik onları görünce biraz uzakta durdu, uzun uzun onlara baktı; berikilerin de dikkatle kendisine baktığını fark edince, yabancılara havladığı gibi öfkeyle havlamaya başladı onlara.

Artık ortalık aydınlanmış, güneş doğmuştu. Kar dört bir yanda pırıl pırıl parlıyor, enikse hâlâ uzakta durmuş, havlıyordu. Yavrular annelerinin sıska karnını patileriyle iteleyerek sütünü emiyorlardı. Anneleri ise o arada beyaz, kuru bir at kemiğini kemiriyordu; karnı çok açtı, eniğin havlamasından kafası şişmişti ve bu davetsiz misafirin üzerine atılıp onu parçalamak istiyordu.

Sonunda havlamaktan bitkin düştü enik, sustu. Kendisinden korkmadıklarını, hatta onunla ilgilen-

mediklerini anlayınca ürkek bir tavırla, kâh çömelip kâh zıplayarak yaklaşmaya başladı kurt yavrularına. Şimdi gün ışığında, nasıl bir şey olduğu daha rahat görünüyordu? Beyaz alnı genişti; çok aptal köpeklerde olduğu gibi, kocaman bir şiş vardı alnında. Ufacık mavi, donuk gözleri, yüzündeysen son derece aptal bir ifade vardı. Kurt yavrularına yaklaştı, öne uzattığı geniş pençelerinin üzerine basını yaslayıp şöyle sesler çıkarmaya başladı:

— Mnya, mnya... nga-nga-nga!..

Yavrular hiçbir şey anlamıyor, ama kuyruklarını sallıyorlardı. O zaman enik, kurt yavrularından birinin kocaman başına vurdu patisiyle. Kurt yavrusu da onun başına vurdu. Enik yan yan ona baktı, kuyruğunu salladı ve birden yerinden fırlayıp donmuş karın üzerinde birkaç kez döndü. Kurt yavruları onun yanına koştu ve enik sırtüstü yere yatıp bacakların havaya kaldırdı; yavru varsa üçü birlikte keyifle bağrıışarak onun üzerine çullanıp ısırmaya başladılar, ama acıtarak değil, şakacıktan. Yüksek çamın tepesine konmuş kargalar, çok rahatsız oldukları bu boğuşmayı izliyorlardı. Gürültülü, neşeli bir boğuşmaydı bu. Güneş her ilkbaharda olduğu gibi ısıtmaya başlamıştı artık; çamların üzerinde uçuşup duran kuşlar güneş ışığında zümrüt gibi parlıyorlardı.

Kurtlar yavrularını ava alıştırırken genelde oynamaları için avlarını atarlar önlerine. Şimdi de anne kurt, yavrularının karların içinde köpek yavrusunu

nasıl kovaladıklarına, onunla nasıl boğuştuklarına bakarken düşünüyordu:

“Varsın bir şeyler öğrensinler”.

Kurt yavruları boğuşmaya doyunca, çukura girip uyudular. Artık karnı acıktığı için biraz uludu enik, sonra o da güneşte karların üzerine uzandı. Uyanınca tekrar oynamaya başladılar.

Anne kurt bütün gün ve akşam boyunca, bir gece önce ahırda kuzunun nasıl melediğini, nasıl koyun sütü koktuğunu düşündü durdu; iştahı kabardığı için ağzı sulanıyor, bir kuzu olduğunu hayal ederek önündeki kuru kemiği hırsla kemiriyordu. Yavrular süt emiyor, enik ise açlıktan dört dönüyor, karları koklayıp duruyordu.

Kararını verdi anne kurt:

“Yiyeceğim onu...”

Eniğin yanına gitti. Enik onun yüzünü yalamaya, onunla oynamak istediğini düşünerek onu hafiften ısırmaya başladı. Anne kurdun zamanında köpek yemişliği de vardı, ama bu enik çok fena köpek kokuyordu ve sağlığı da pek yerinde olmadığından, bu kokuya dayanamadı; iğrendi, hemen uzaklaştı...

Gece hava soğudu. Eniğin canı sıkıldı, evine döndü.

Yavrular derin uykuya dalınca anne kurt gene ava çıktı. Bir gece önceki gibi gene en küçük bir hışırtıdan, çıtırtıdan ürküyordu; kütükler, odunlar, karanlıkta tek başına duran, bir insanı andıran ardıc

çalıları korkutuyordu onu. Yolun dışında, soğuktan sertleşmiş karın üzerinde koşarak gidiyordu. Ansızın ileride kara bir şey görür gibi oldu? Gözlerini, kulaklarını dört açtı: Gerçekten de, önünde bir şey yürüyor, düzenli ayak sesi bile duyuluyordu. Bir porsuk olmasındı bu? İhtiyatla, neredeyse soluğunu tutarak yandan yaklaştı siyah şeye, birden dönüp baktı ve tanıyıverdi. Hiç acele etmeden kışlağa dönmekte olan alnı beyaz enikti bu.

Anne kurt, “Gene avıma engel olmasın!” diye düşünüp önden koştu.

Ama neredeyse kışlağa varmışlardı zaten. Anne kurt kar yığınının üzerinden gene ahırın damına çıktı. Dünkü deliği taze samanla kapamış, ahırın üzerine de iki yeni kalas daha koymuşlardı. Anne kurt hemen pençeleriyle, burnuyla çabuk çabuk çalışmaya koyuldu, bir yandan da enik geliyor mu diye bakınıyordu; tam burnuna gübre kokusu gelmiş, ılık buhar yüzüne vurmuştu ki, arkasında neşeli, çın çın öten bir havlama duydu. Enik gelmişti. Anne kurdun arkasından ahırın damına atlamış, delikten içeri dalmış ve kendini evinde, sıcakta hissettiği, tanıdık koyunların arasında olduğunu anladığı için bu kez daha da yüksek sesle havlamaya başlamıştı... Samanlığın arkasında uyuyan Arap uyanmış, kurdun kokusunu aldığı için ulumaya başlamıştı. Tavuklar da gıdaklıyorlardı. İgnat tek namlulu tüfeğiyle kapıda görüldüğünde, korkuya kapılan anne kurt kışlaktan çok uzaklardaydı.

— Füyüt! diye ıslık çaldı İgnat. Füyüt! Tam yol ileri!

Tetiği çekti, ama tüfek ateş almadı; bir kez daha çekti tetiği, gene ateş almadı. Üçüncü kez çekti, kocaman bir ateş demeti çıktı tüfeğin ağzından ve büyük bir patlama oldu: “Bum!” Tüfeğin dipçığı fena çarpmıştı İgnat’ın omuzuna; bir eline tüfeği, bir eline baltayı alıp ahıra bakmaya gitti...

Biraz sonra kulübeye döndü.

O gece İgnat’ın konuğu olan yolcu gürültüye uyanmıştı. Kısık bir sesle sordu:

— Ne oldu?

— Bir şey yok, diye karşılık verdi İgnat. Önemli değil. Bizim Alnıbeyaz’ın canı koyunların yanında sıcakta yatmak istemiş. Ama kapıdan girmeyi akıl edemiyor, hep damdan aşağı inmek istiyor. Dün gece damı deldi, oradan çıkıp dolaşmaya gitti kera-ta, şimdi döndü, gene damı delmiş.

— Aptal havyan.

— Evet, aklının bir tahtası eksik! Aptalları da hiç sevmem! (Büyük Rus sobasının üzerindeki yatağı-na çıkarken derin bir soluk aldıktan sonra ekledi İgnat:) Hadi dostum, yarın sabah erken kalkacağız, uyuyalım artık...

Sabahleyin Alnıbeyaz’ı yanına çağırdı İgnat, uzun uzun asıldı kulaklarına, onu bir çalıyla cezalandırırken de şöyle diyordu:

— Kapıdan gir! Kapıdan gir! Kapıdan gir!

ARABADA

Araba sabahın sekiz buçuğunda çıkmıştı kentten. Şose kuruydu, pırıl pırıl Nisan güneşi de epey ısıtıyordu ama hendeklerde, ormanda hâlâ kar vardı. Yakın zamana kadar sert, uzun, kara kış hüküm sürüyordu; birden gelivermişti ilkbahar; gel gelelim, şimdi arabada oturan Marya Vasilyevna için bu ılık havada, ilkbaharın tatlı soluğuyla ısınmış, hüznü, çıplak ormanda, göle benzeyen büyük su birikintilerinin üstünde dönüp duran simsiyah kuş sürülerinde ve o akıl almaz, uçsuz bucaksız, herhalde her insanın sonsuzluğuna seve seve gitmek isteyeceği gökte yeni veya ilginç en ufak bir şey yoktu. On üç yıldır öğretmendi Marya Vasilyevna; bu on üç yılda kaç kere kente aylığını almaya gittiğini hesaplamak çok güçtü. Şimdiki gibi ilkbahar da olsa, yağmurlu bir sonbahar akşamı da... hepsi birdi onun için ve daima aynı şeyi isteyecekti – bir an önce yolculuğun bitmesini.

Buralarda çok eski zamanlardan, yüz yıldan beri yaşıyormuş gibi bir duygu vardı içinde. Kentle okulu arasındaki yolda her taşı, her ağacı tanıyormuş gibi geliyordu ona. Geçmişi de, şimdiki zamanı da buralardaydı; okuldan, kente gidiş geliştten, gene okuldan, gene yoldan başka bir gelecek de düşünemiyordu kendine...

Öğretmenliğe başlamadan önceki geçmişini anımsamayı bırakalı çok oluyordu... hemen her şeyi de unutmuştu. Bir zamanlar annesi, babası vardı. Moskova'da Kızılkapı yakınlarında büyük bir dairede oturuyorlardı. Ama o günlerden belleğinde şimdi düş gibi bulanık, dağınık birkaç şey kalmıştı yalnızca. Babası öldüğünde on yaşındaydı; kısa bir süre sonra da annesi ölmüştü... Subay bir ağabeyi vardı. Önceleri mektuplaşıyorlardı, sonra ağabeyi mektuplarına yanıt vermez olmuş, yazmayı bırakmıştı. O günlerden Marya Vasilyevna'da kalan tek şey, annesinin bir fotoğrafıydı ama o da okulda rutubetten kararmıştı ve artık annesinin saçlarıyla kaşlarından başka bir şey gözükmüyordu fotoğrafta.

Arabaya koşulu tek atı süren ihtiyar Semyon arkasına dönüp Marya Vasilyevna ile konuşmaya başladığında üç verst yol almışlardı.

— Bir memuru tutuklamışlar kentte. Alıp götürmüşler. Ortalıkta dolaşan söylentilere bakılırsa, Moskova'da Almanlarla birlik olup Belediye Başkanı Alekseyev'i öldürmüş adam.

— Kim söyledi bunu?

— İvan İonov'un meyhanesinde gazetede okudular.

Gene uzun süre sustular. Marya Vasilyevna okulunu, yaklaşan sınavları, başarı ödülü için dört erkek öğrenciyle bir kız öğrencisini önereceğini düşünüyordu. Marya Vasilyevna sınavları düşünürken, toprak sahibi Hanov dört at koşulu arabasıyla arkadan gelip yetişmişti onlara. Geçen yıl Marya Vasilyevna'nın okulunda sınavları yöneten Hanov'du bu. Yanından geçerken tanıdı Marya Vasilyevna'yı.

— Günaydın! dedi. Eve mi gidiyorsunuz?

Kırk yaşlarında, yıpranmış, yüz anlatımı ölgün biriydi Hanov; gözle görülürcesine ihtiyarlamaya başlamıştı artık, ama hâlâ yakışıklıydı ve kadınlar ondan hoşlanırdı. Büyük çiftliğinde bir başına yaşıyordu; memuriyete hiç girmemişti. Evinde de bir şey yapmadığını, boş boş dolaşıp durduğunu ya da yaşlı uşağıyla satranç oynadığını söylüyorlardı. Çok içtiğini de söylüyorlardı. Gerçekten geçen yıl sınavda, yanında getirdiği evraklar bile şarap kokuyordu. O gün yepyeni giysiler vardı Hanov'un üzerinde ve Marya Vasilyevna ondan çok hoşlanmış, yanında otururken kızarıp bozarmıştı. Marya Vasilyevna sınavlarda soğuk, ince eleyip sık dokuyan yöneticiler görmeye alışmıştı; oysa Hanov ne bir dua anımsıyor, ne de ne soracağını biliyordu; hem son derece kibar, inceydi ve beşten başka not vermiyordu.

— Ben de Bakvist'e gidiyorum, diye devam etti Hanov. Ama evde yokmuş galiba?

Şoseden köy yoluna saptılar. Hanov önde, Semyon arkada gidiyorlardı. Hanov'un dört atı yolun ortasından yürüyor, ağır arabayı çamurlardan asılarak kolayca çıkarıyorlardı. Semyon ise bir tümseği ya da su birikintisini dolanmak için yolun bir o yanına, bir bu yanına geçerek manevralar yapıyor, ikide bir yere atlayıp ata yardım ediyordu. Marya Vasilyevna hep okulunu, sınavda sorulacak soruları düşünüyordu. Sorular zor mu, kolay mı olacaktı acaba? Dün bucak başkanlığında kimseyi bulamaması canını sıkmıştı. Bu ne düzensizlik, karışıklıktı böyle! İki yıldır kaç kez başvurmuştu bucak başkanlığına. Bir işe yaramayan, ona karşı kaba davranan, üstelik öğrencileri döven okul bekçisinin işten atılmasını kaç kez söylemişti. Ama kimsenin ilgilendiği yoktu... Başkanın yerinde bulmak güçtü. Bulunsa bile, gözleri yaşlarla dolarak hiç zamanı olmadığını söylüyordu. Müfettiş üç yılda bir uğruyordu okula. Zaten bir şeyden anladığı da yoktu. Daha önce vergi dairesinde çalışıyordu, torpille müfettiş olmuştu. Okul yönetim kurulu çok seyrek toplanıyordu. Nerede toplandığını bilen de yoktu. Bir tabakhane sahibi olan okul aile birliği başkanı az okumuş, kalın kafalı, kaba bir köylüydü. Okul bekçisiyle su sızmiyordu aralarından. Öyle ki, Marya Vasilyevna nereye başvuracağını, durumdan kime yakınacağını bilemiyordu...

Hanov'a bakarak, "Gerçekten yakışıklı bir adam," diye geçiriyordu içinden.

Yol giderek bozuluyordu... Ormana girdiler. Şimdi yolda sağa sola kaçacak yer de yoktu. Terlekler izleri derindi ve içlerinden derecikler gibi su akıyordu. İnce dallar da yüzlerini kamçılıyordu.

Hanov gülerek:

— Ne biçim yol, değil mi? diye sordu.

Marya Vasilyevna ona baktı. Bu tuhaf adamın burada yaşamasının nedeninin ne olabileceğini düşündü. Parası, ilginç dış görünüşü, aldığı iyi öğrenim bu ıssız yerlerde, bu çamurda can sıkıntısından başka ne verebilirdi ona? Bir şey alabildiği yoktu yaşamdan. İşte şimdi de iğrenç bir yolda, Semyon gibi güçlkle ilerlemeye çalışıyor, bunca güçlüğe göğüs geriyordu. Petersburg'da ya da yurt dışında yaşama olanağı varken, niçin burada geçirirdi günlerini bir insan? Onun gibi varlıklı bir insanın sıkıntılardan kurtulmak, arabacısının yüzünde de, Semyon'un yüzünde de yazılı umutsuzluğu görmemek için bu kötü, çamurlu yolu bırakıp gitmesi yeterdi. Ama yalnızca gülümsüyordu işte; bir şeyi umursamadığı belliydi ve görünüşe bakılırsa, bundan daha iyi bir yaşama ihtiyacı da yok gibiydi. İyi yürekliydi, yumuşak huyluydu, içtendi, bu kaba yaşamı anlayamıyor, –sınavdaki dualar gibi– bilmiyordu da. Okullara yalnızca Dünya küreleri armağan ediyor, yararlı bir insan olduğuna, yardımlarının halk eği-

timinde önemli bir yer tuttuğuna yürekten inanıyordu. Oysa kimin ne işine yarardı onun küreleri?

Semyon:

— Sıkı dur Vasilyevna! dedi.

Araba yana yattı. Ha devrildi ha devrilecekti. Marya Vasilyevna'nın ayaklarının üzerine ağır bir şey yıkıldı. Kentten aldığı öteberiydi bunlar. Balçık çamur yolda bir bayır çıkıyorlardı. Yukarıdan aşağı yılan gibi kıvrıla kıvrıla inen hendeklerde, derecikler çağlıyordu. Su yer yer kemirmişti sanki yolu; arabaların geçeceği yer bile kalmamıştı! Atlar sık sık soluyordu. Hanov da arabasından inmiş, sırtında uzun paltosuyla, yolun kenarından yürüyordu. Sıcaktan terlemişti. Gene gülerek:

— Ne olmuş yol? dedi. Araba dayanmaz bu yola.

Semyon soğuk:

— Bu mevsimde yola çıkın diyen oldu mu size? diye mırıldandı. Evinizde otursaydınız.

— Evde canım sıkılıyor dedeciğim. Sevmem ben evde oturmayı.

İhtiyar Semyon'un yanında boylu boslu, dinç görünüyordu Hanov. Ama yürüyüşündeki belli belirsiz bir şey tükenmiş, güçsüz, sonu yakın bir insan olduğunu açığa vuruyordu. Orman birden içki kokmaya başlamıştı sanki. Marya Vasilyevna'yı dehşete düşürdü bu koku. Ne için kendini felakete sürüklediği bilinmeyen bu adama acımaya başladı ve karısı ya da kız kardeşi olsa, onu felaketten

kurtarmak için hayatını ona adayacağı geliverdi aklına. Karısı olmak mı? Yaşam koşulları çok değişikti burada. Hanov koca çiftliğinde yapayalnız yaşıyordu. Marya Vasilyevna da bir başınaydı bu kuytu yerde. Ama her nedense, birbirine yakınlaşabilecekleri, eşit birer insan olabilecekleri düşüncesi bile olanaksız, saçma görünüyordu. Aslında her yerde tuhaftır yaşam koşulları. İnsanlar arasındaki ilişkileri anlamanın olanağı yoktur. Öyle ki, bunları düşününce tüyleri diken diken olur insanın. Yüreğini bir soğukluk doldurur.

“Doğrusu aklım almıyor,” diye geçiriyordu içinden Marya Vasilyevna, “bu sevimliliği, elem dolu, içten bakışlı bu gözleri niçin zayıflara, mutsuz, yarrarsız insanlara verir Tanrı? Niçin böylesine hoşça giderler bu insanlar?”

Hanov arabasına binerken:

— Bizim buradan sağa sapmamız gerek, dedi. Hoşça kalın! İyi yolculuklar!

Marya Vasilyevna gene öğrencilerini, sınavı, bekçiyi, okul yönetim kurulunu düşünmeye başladı. Rüzgâr, sağa sapmış, uzaklaşmakta olan kapalı arabanın tekerlek seslerini kulağına kadar getirdiğinde, başka düşünceler karıştı bu düşüncelerine. Güzel gözleri, aşkı, hiçbir zaman erişemeyeceği mutluluğu düşünmek istiyordu canı...

Bir erkeğin karısı olmak mı? Sabahları soğuktur odası. Sobayı yakacak kimse yoktur. Bekçi bir yerle-

re gitmiştir. Öğrenciler daha gün ağarırken gelmeye başlamışlardır. Kar, çamur getirmişlerdir. Gürültü yapıyorlardır. Her şey rahatsız, huzursuzdur. Küçük bir odası vardır. Mutfağı da bu odacığın bir köşesindedir. Her gün derslerden sonra başı ağrır. Öğle yemeğinden sonra böğrüne bir şey gelip saplanır. Odun için, bekçi için öğrencilerden para toplaması, topladığı parayı götürüp okul aile birliği başkanına vermesi, sonra da bu şişko, küstah köylüye okula odun yollaması için yalvarıp yakarması gerekir. Geceleri sınavlar, köylüler, kar yığınları girer düşlerine. Bu hayat Marya Vasilyevna'yı çökertmiş, kabalaştırmıştı. Çirkinleştirmiş, biçimsizleştirmiş, her yanı kurşunla kaplanmış gibi hantallaştırmıştı. Her şeyden korkuyordu artık; bucak yönetim kurulundan birinin ya da okul aile birliği başkanının yanında ayağa kalkıyor, oturmaya cüret edemiyor, onlardan birinden söz ederken saygıyla “kendileri” diyordu. Hiç kimseden hoşlanmıyordu; günleri sıkıcı, sevgisiz, dostsuz, ilginç tanışmalardan uzak, tekdüze geçiyordu. Aşık olsaydı, onun durumunda ne korkunç bir şey olurdu bu!

— Sıkı dur Vasilyevna!

Gene dik bir bayıra gelmişlerdi...

Marya Vasilyevna, öğretmenliğe hayatını kazanmak, karnını doyurmak için girmişti. Yoksa bu mesleğe karşı özel bir sevgisi de yoktu, ilgisi de. Meslek sevgisi, eğitimin yararları hiç aklına bile

gelmemişti. Asıl görevinin öğrenciler ya da onların eğitimi değil, sınavlar olduğunu sanmıştı her zaman. Hem burada meslek sevgisini, eğitimin yararlarını düşünecek zaman mı vardı zaten? O ağır görevleri altında öğretmenler, parasız doktorlar, sağlık memurları bir ideale, halka hizmet ettiklerini düşünerek avunmak mutluluğundan bile yoksundur; çünkü kafalarının içi her an bir parça ekmek, biraz odun, çamurlu yollar, hastalıklar üzerine düşüncelerle tıka basa doludur. Yaşam güçtür, ilginç değildir ve ancak Marya Vasilyevna gibi ağzı var dili yok yük beygirleri onu uzun süre taşıyabilir. İçindeki meslek sevgisinden, bir ideale hizmetten söz eden hayat dolu, heyecanlı, duyarlı olanlarıysa çabucak yorulur, her şeyi bırakırlar.

Semyon hem çamurdan kurtulmak, hem yolu kısaltmak için çayırırlardan, bahçelerin arkalarından geçiyordu. Bir ara köylüler yolunu kesip papazın tarlasından geçemeyeceğini söylediler. Biraz sonra gene durdular: İvan İonov, beyden satın aldığı küçük yeri hendekle çeviriyordu. Gene geri döndüler.

Nijneye Gorodişçe'ye geldiler. Meyhanenin biraz ötesinde, karı hâlâ erimemiş, hayvan pisliğiyle vıcık vıcık alanda at arabaları duruyordu. Zaçyağı dolu büyük damacanalarla yüklüydüler. Meyhane çok kalabalıktı. Hepsi arabacıydı müşterilerin. İçerisi votka, tütün, koyun derisi kokuyordu. Herkes bağıra bağıra konuşuyor, giren çıkan hızla çarpı-

yordu kapıyı. Bölmenin arkasındaki peykede durmadan armonika çalıyordlardı. Marya Vasilyevna oturup çay içmeye başladı; hemen yanındaki masada çayın, meyhanenin sıcak havasının terlettiği birkaç köylü şarap ve bira içiyorlardı.

Sağdan soldan sesler duyuluyordu:

— Duydun mu, hey Kuzma? Ne dolaplar dönüyormuş orada meğer! Tanrı korusun! İvan Dement-yiç, bunu yapabilirim senin için! Dünürüm, baksana bir!

Çoktan beri sarhoş olduğu belli, simsiyah sakallı, çopur yüzlü, ufak tefek bir köylü ansızın kızdı bir şeye. Kötü kötü küfretmeye başladı.

Köşede oturan Semyon öfkeyle bağırdı köylüye:

— Ne diye küfrediyorsun be adam? Hey, sen! Bayan var burada, görmüyor musun?

Öte köşeden biri taklit etti:

— Bayan...

— İtin dölü!

Ufak tefek köylü mahcup:

— Bir şey demedik... dedi. Affedersiniz. Biz kendi paramızla bir şeyler içiyoruz burada, bayan da kendi parasıyla... Merhaba hanımefendi!

Marya Vasilyevna köylünün selamına karşılık verdi:

— Merhaba.

— Yürekten minnettarlığımızı sunarız efendim.

Marya Vasilyevna büyük bir hazla içiyordu çayı-

nı. Köylülerinki gibi onun yanakları da kızarmıştı. Hâlâ odunu, bekçiyi düşünüyordu...

Yandaki masadan sesler geliyordu gene:

— Dur hele dünür! Vyazovye'nin öğretmeni bu... Biliyoruz! İyi bir kızcağızdır!

— Temizdir!

Meyhanenin kapısı çarpıyordu ikide bir. Bazıları çıkıyor, bazıları giriyordu. Marya Vasilyevna oturuyordu. Hep aynı şeyler vardı kafasının içinde. Bölmenin arkasındaki armonikanın sesi susmuyordu... Güneş ışıktan lekeler oluşturuyordu döşemede. Sonra bu lekeler tezgâha, oradan duvara tırmandı, daha sonra kayboldular; demek güneş tepeyi dolanmıştı. Yan masadaki köylüler yola çıkmaya hazırlanıyorlardı. Ufak tefek köylü hafiften yalpa vurarak Marya Vasilyevna'nın yanına geldi ve elini uzattı ona. Onu gören masadaki öteki köylüler de uzattılar ellerini. Birbiri arkasından çıktılar. Kapı dokuz kez gıcırdayarak açıldı, sonra hızla çarparak kapandı.

— Vasilyevna, hadi hazırlan! diye seslendi Semyon.

Yola çıktılar. Gene adım adım gidiyorlardı.

Semyon arkasına dönüp:

— Geçenlerde bir okul yaptırdılar burada, Nijneye Gorodişçe'de, diye başladı. Bazı işler çevirmişler galiba!

— Ne gibi?

— Sözde yönetici bin ruble indirmiş cebe. Okul aile birliği başkanı da bin ruble çalmış. Öğretmen ise beş yüz ruble.

— Okulun kendi bin rubleye çıktı zaten, nereden bulmuşlar bu parayı? İftira iyi bir şey değildir dedeciğim. Hepsi yalan bunların.

— Bilmem artık... Ben de söyleyenlerin yalancısıyım.

Ama Semyon'un öğretmene inanmadığı belliydi. Köylüler inanmazlardı Marya Vasilyevna'ya. Onun yüklü bir aylık, en azından yirmi bir ruble aldığı (oysa beş rubleye bile razıydı) öğrencilerden odun için, bekçi için topladığı paranın çoğunu kendine ayırdığı inancındaydılar. Okul aile birliği başkanı da köylüler gibi düşünüyordu ya, kendi de odun parasından bir şeyler kazanabiliyordu aslında. Ayrıca köylülerden, başkanlık işi için de amirlerinden gizli olarak para topluyordu.

Şükür, ormandan çıkmışlardı. Vyazovye'ye kadar yol dümdüzdü artık. Çok yolları da kalmamıştı: Dereyi, sonra demir yolunu geçtiler mi, Vyazovye'ye varacaklardı.

Marya Vasilyevna, Semyon'a:

— Nereye gidiyorsun? diye sordu. Doğru yoldan, köprüden gitsene.

— Ne fark eder? Buradan da geçebiliriz. Pek derin değildir.

— Dikkat et, atı boğma bari.

— Ne?

Marya Vasilyevna sağ yanda uzakta dört atlı arabayı görünce,

— Bak, Hanov da köprüden geçiyor, dedi. Onun arabası değil mi şu gelen?

— Evet onun arabası. Herhalde Bakvist'i bula-madı. Ne diye gitti oraya şimdi bu akılsız adam. Boşu boşuna tam üç verst uzattı yolunu.

Dereye varmışlardı. Yazları derenin suyu iyice çekilir, sığ yerinden arabalar rahatlıkla geçerdi. Ağustos'ta ise, genellikle büsbütün kururdu. Oysa şimdi, karlar erimeye başladıktan sonra genişliği on-on beş metreye varmıştı. Suyu soğuk, bulanıktı. Hızlı akıyordu. Kıyıda, suyun tam kenarında taze tekerlek izleri vardı. Demek buradan geçen olmuştu.

Dizginlere asılan Semyon, dirseklerini kuşun kanatlarını çırpıldığı gibi sallayarak öfkeli, endişeli bağırmaya başladı:

— Deh! Deh!

At suya girdi. Su karnına değince durdu, ama gücünü toplayarak gene yürüdü ve Marya Vasilyevna ayaklarında keskin bir soğuk hissetti. O da ayağa kalkıp bağırmaya başladı:

— Deh! Deh!

Karşı kıyıya çıktılar.

Semyon koşumları düzeltirken söyleniyordu:

— Ne rezalettir bu! Köy meclisindeki o heriflerin hepsinin kafasını kesmeli...

Marya Vasilyevna'nın lastiklerinin içi su dolmuş; çorapları, elbisesiyle mantosunun eteği, kolunun biri ıslanmıştı. Su damlıyordu her yanından. En çok, unuyla şekerinin ıslanmasına sıkılmıştı canı. Umutsuzluk içinde ellerini çırparak:

— Ah Semyon ah... diyordu. Çok kafasız adam-sın sen!

Demir yoluna gelince durdular. Yol kapalıydı: Ekspres tren geliyordu istasyondan doğru. Marya Vasilyevna yolu kapayan direğin yanında ayakta durmuş, trenin geçmesini bekliyor, soğuktan zangır zangır titriyordu. Vyazovye görünüyordu artık. Yeşil boyalı damıyla okul da, akşam güneşinin ışığıyla tepesindeki haçı ışıldayan kilise de görünüyordu. İstasyonun pencereleri de ıslıl ıslıldı. Lokomotifin bacasından kızıl bir duman çıkıyordu... Her şey soğuktan titriyormuş gibi geliyordu Marya Vasilyevna'ya.

İşte geldi tren. Pencereleri, kilisenin tepesindeki haç gibi parlaktı; insanın gözlerini kamaştırıyordu. Birinci mevki vagonlarından birinin sahanlığında bir kadın ayakta duruyordu. Marya Vasilyevna bir bakışta tanıdı bu kadını: Annesiydi! Ne büyük bir benzerlikti bu! Annesinin saçları da öyle göz alıcıydı. Alnı da, başının duruşu da tıpkı böyleydi. Marya Vasilyevna annesini, babasını, ağabeyini, Moskova'daki evlerini, içinde küçük küçük balıklar olan akvaryumu on üç yıldan beri ilk kez böylesine

canlı, böylesine şaşırtıcı bir açık seçiklikle gözünün önüne getiriyordu... Pişano çalışını, babasının sesini açıkça duymuş; o zamanki gibi aydınlık, sıcak bir odada, yakınlarının arasında gene gencecik, güzel, şık giyimli bir kız gibi hissetmişti kendini. Sevinç, mutluluk doldurmuştu içini birden. Heyecandan ellerini şakaklarına bastırıp sevgiyle, yalvaran bir sesle haykırıverdi:

— Anneciğim!

Sonra ağlamaya başladı nedense. Tam o sırada dört atlı arabasıyla Hanov yaklaştı. Marya Vasilyevna onu görünce hiç tatmadığı bir mutluluğu düşündü, gülümsedi. Bir dengine, bir yakınına selam veriyormuş gibi başıyla selam verdi. Gökyüzünü, bütün pencereleri, ağaçları o anda aydınlatan kendi mutluluğu, büyüklüğüydü sanki. Evet, annesiyle babası hiç ölmemişti, kendi de hiç öğretmen olmamıştı; uzun, ağır, tuhaf bir düştü bu ve uyanmıştı işte...

— Hadi bin Vasilyevna!

Ve bir anda yok oluverdi hayalleri. Yolu kapayan direk ağır ağır kalkıyordu. Marya Vasilyevna soğuktan her yanı uyuşmuş, titreyerek bindi arabaya. Dört atlı araba demir yolunu geçti. Arkasından Semyon geçti. Geçidin bekçisi şapkasını çıkararak selam verdi.

— İşte Vyazovye. Geldik...

BAŞKALARININ DERDİ

Hukuk fakültesini yeni bitiren Kovalev'le genç karısı arabaya binip köye doğru yola çıktıklarında, daha sabahın altısı bile olmamıştı. Ömürlerinde hiç erken kalkmamışlardı ve şimdi durgun bir yaz sabahının güzelliği, ancak masallarda karşılaşılabilecek olağanüstü hoş bir şeymiş gibi geliyordu onlara. Yeşilliklerle bezenmiş, elmas çiğ tanecikleriyle kaplı toprağın göze hoş gelen, insanı mutlu eden bir görünümü vardı. Güneş ışınları, parlak lekeler oluşturarak ormanın koyuluğunda uzanıyor, pırıl pırıl nehirde titreşiyordu. Olağanüstü mavi, berrak havada öylesine bir tazelik vardı ki, sanki doğa, banyodan yeni çıkmış, daha bir genç ve sağlıklı olmuştu.

Sonraları kendilerinin de söyledikleri gibi, bu sabah Kovalevlerin balayının, hatta belki de hayatlarının en mutlu sabahı olmuştu. Hiç susmadan gevezelik ediyor, şarkı söylüyor, nedensiz yere kahkahalar atıyorlardı. Sonunda çocukluğu öylesine ileri götürmüşlerdi ki, arabacıdan bile utanır

olmuşlardı. Mutluluk yalnız o anda değil, gelecek yaşamlarında da gülümsüyordu onlara. Evlenmeye karar verdikleri günden beri hayal ettikleri çiftliği, o küçücük, “romantik köşeyi” görmeye gidiyorlardı. Gelecek, ikisine de parlak umutlar vermekteydi. Erkeğe, toprakla uğraşı, bilimsel tarım çalışmaları, el emeğinin karşılığını görmek, kitaplarda okuduğu, dostlarından dinlediği onca mutluluklar göz kırpyordu. Kadınınsa, işin romantik yanı başını döndürüyordu – çiftliğin yarı karanlık park yollarında kol kola dolaşmalar, balık avları, hoş kokulu geceler...

Gülüştükçe konuşurken on sekiz verst yolun nasıl bittiğini bile fark etmemişlerdi. Görmeye gittikleri yedinci dereceden memur Mihaylov’un çiftliği, derenin dik yamacında, genişçe bir akağaç ormanının içine gizlenmişti... Sık yeşilliklerin arasından kırmızı çatısı gözüküyordu. Dere kıyısına, bir baştan bir başa fidanlar dikilmişti.

Araba, geçit yerinden karşı yakaya geçerken Kovalev:

— Görünüm fena değil! dedi. Ev yamaçta. Yamacın dibinde de dere! Bundan iyisi can sağlığı! Ama merdivende iş yok Vera’cığım... Kaba duruşuyla bütün görünümü bozuyor... Burayı alırsak, ilk işimiz yeni bir demir merdiven yaptırmak olsun...

Görünüm, Vera’nın da hoşuna gitmişti. Kahkahalar atıp yüzünü gözünü buruşturarak merdiven-

den yukarı koşmaya başladı; kocası da peşinden... Soluk soluğa koruya daldılar. Evin yanında karşılarına ilk çıkan, iri yarı, uykulu yüzlü, saç başı karmakarışık bir köylü oldu. Kapının eşiğinde oturmuş, bir çift çocuk çizmesini temizliyordu.

Kovalev:

— Bay Mihaylov evde mi? diye sordu. Koş, kendisine çiftliği görmeye geldiğimizi haber ver.

Köylü, Kovalevlere şaşkın şaşkın baktı ve ağır adımlarla yürüdü, ama eve gideceğine biraz ötedeki mutfağa girdi. Mutfak pencerelerinden, birbirinden uykulu, şaşkın yüzler uzandı.

— Alıcılar gelmiş! diye bir ses duyuldu. Tanrım, sen yardım et bize. Mihaylovo'yu satıyorlar! Bak hele, ne de genç şeyler!

Yapıların arkasında bir köpek havladı, kedinin kuyruğuna basıldığında çıkardığı sesi andıran bir çığlık duyuldu. Avludaki huzursuzluk, çok geçmeden iki yanı ağaçlı yollarda sakın sakın dolaşan tavuklara, kazlara, hindilere de geçti. Uşağa benzeyen kısa boylu bir adam, mutfaktan çıkıp Kovalevlere gözlerini kısarak şöyle bir baktı ve yolda ceketini giymeye çalışarak eve koştu... Bu telaş, Kovalevlere pek gülünç gelmişti. Gülmemek için güç tutuyorlardı kendilerini. Kovalev, karısıyla bakışarak:

— Ne tuhaf yüzleri var! dedi. Merih'ten gelmişiz gibi bakıyorlar bize.

Nihayet evden ufak tefek, sakalsız, ihtiyar yüzlü, saçları karışık bir adam çıktı. Yırtık, sırma işlemeli terliklerini sürüyerek Kovalevlere yaklaştı, soğuk soğuk gülümsedi, dalgın bakışlarını davetsiz konuklara doğrulttu...

Kovalev, şapkasını çıkarırken:

— Sanırım Bay Mihaylov olacaksınız? dedi. Saygılarımı sunarım... Gazetede bankanın, çiftliğinizin satışa çıkarıldığını bildiren duyurusunu okuduk, bir görelim dedik. Belki alırsınız... Zahmet olmazsa, karımla beni gezdirir misiniz?..

Mihaylov, bir kez daha soğuk soğuk gülümse-di, kızardı, gözlerini kırıştırdı. Şaşkınlıktan başını kaşıyıp zaten karışık olan saçlarını daha da karıştırdı. Sakalsız yüzünde öyle gülünç bir sıkılganlık ifadesi belirdi ki, Kovalev ile Vera'cığı bakıştılar ve kendilerini tutamayıp gülümsediler.

Mihaylov:

— Tabii efendim, diye mırıldandı, emrinizdeyim... Uzaktan mı geliyorsunuz?

— Konkovo'dan... Orada yazlıktayız.

— Yazlıktan mı?.. Demek öyle... Tuhaf iş!.. Affedersiniz, yataktan yeni kalkmıştık, henüz her yer karmakarışık, bağışlayın.

Mihaylov, soğuk soğuk gülümseyerek ellerini ovuşturdu, konuklarını evin öte yanına götürdü. Kovalev gözlüklerini takıp, antik yapıtları inceleyen bilgili bir turist tavrıyla çevresine göz gezdirmeye

ye başladı. Önce eski, ağır üslupta, armalı, aslanlı, sıvaları yer yer dökülmüş büyük taş evi inceledi. Uzun zamandan beri çatısı boyanmamış, camları temizlenmemiş, merdiven basamaklarının arasını otlar bürümüşü. Her şey çok eski, bakımsızdı ama ev yine de hoşuna gitmişti. Her zaman çocuk kalan bir teyze gibi alçakgönüllü, cana yakın, biraz şiirsel bir görünümü vardı. Giriş kapısının önünde, içinde iki ördekle bir oyuncak kayığın yüzdüğü bir gölet vardı. Çevresini aynı boy ve kalınlıkta kayın ağaçları kuşatıyordu.

Kovalev, güneşten gözlerini kısarak:

— Ah, gölet de var! dedi. Bu güzel işte. Alabalık var mı içinde?

— Var efendim... bir zamanlar sazan bile vardı ama içini temizlemeyi bırakınca hepsi öldü.

Kovalev, bir öğretmen tavrıyla:

— Yazık, dedi. Göleti elden geldiğince sık temizlemek gerekir; üstelik dibinden çıkarılan pislik ve yosun, ekinler için yararlı bir gübredir. Bundan haberin var mıydı Vera? Burayı satın alırsak, göletin içine ayaklar üzerine oturan bir kameriyeyle onu kıyıya bağlayan küçük bir köprü yaptırırız. Böyle bir kameriyei Prens Afrontov'un köşkünde görmüştüm.

Vera, tatlı tatlı çekti içini:

— Sabahları orada çay içmek ne hoş olur...

— Haklısın... Şu tepesi sivri kule ne?

Mihaylov:

— Konuk odalarının olduğu ek yapı.

— Ne kadar gereksiz, çok sırtıyor... Orayı da yıktırırız. Gerçi çok şeyi yıktırmak gerekecek. Hem de pek çok!

Ansızın bir kadın hıçkırığı duyuldu. Kovalevler sesin geldiği yana baktılar, tam o sırada pencere-lerden birinin kanadı kapandı, kirli camların arkasında ağlamaktan şişmiş bir çift iri göz görünüp kayboldu. Gözlerin sahibi, ağladığı için sıkılmış olacak, hemen perdenin arkasına gizlenmişti. Mihaylov, zaten buruşuk yüzünü soğuk gülümseme- siyle daha da buruşturarak:

— Bahçeyle öteki yapıları da görmek ister misiniz? diye sordu. Şöyle buyurun... Asıl önemli olan ev değil, diğerleri zaten...

Kovalevler ahır ve ambarları görmeye seğirttiler. Hukukçu adayı, her ambarı bir bir gezip inceledi, etrafı kokladı, tarım bilgisiyle caka atmaktan da geri durmadı. Çiftliğin kaç dönüm olduğunu, ahırlardaki hayvan sayısını sordu, ormanların kesilmesine engel olmadığı için çarı yerd, bunca gübreyi kullanmadığı için Mihaylov'a sitem etti... Konuşurken arada bir de Vera'cığına bakıyordu. Vera'ysa, tutku dolu bakışlarını kocasının yüzünden ayırmıyor, içinden şöyle geçiriyordu: "Ne zekisin, sevgilim!"

Ahırları dolaşırlarken biraz önceki hıçkırığı yine duydu.

Vera:

— Bir dakika, dedi, orada kim ağlıyor?

Mihaylov, “Boş ver” der gibi elini salladı, öte yana döndü.

Hıçkırıklar çoğalınca Vera:

— Çok tuhaf, diye mırıldandı. Birini dövüyorlar, kesiyorlar sanki.

Mihaylov:

— Karım... dedi. Tanrı yardımcısı olsun.

— Niçin ağlıyor?

— Zayıf yaradılışlı bir kadındır efendim. Doğup büyüdüğü yuvasının satılmak üzere olduğunu görmek dokunuyor ona.

Vera:

— Madem istemiyor niçin satıyorsunuz? diye sordu.

— Ben satmıyorum ki, hanımefendi, banka...

— Sattırmayın, niçin engel olmuyorsunuz satmalarına?

Mihaylov, şaşkınlıkla Vera'nın pembe yüzüne baktı, omuz silkti.

— Faizleri ödeyemiyoruz, dedi. Her yıl iki bin yüz ruble! Nerede bulalım bu parayı? İster istemez sesimizi çıkarmıyoruz. Malum, kadınlar böyle şeylere dayanamaz. Yuvasını, çocuklarını, beni bu durumda görmek üzüyor onu... Ayrıca hizmetçi takımından da utanıyor... Göletin başında konuşurken şunu yıktırmak, buraya şöyle bir şey yap-

tırmak gerekecek diyordunuz. Sözleriniz bıçak gibi saplanmıştı yüreğine...

Dönüşte evin yanından geçerlerken, Bayan Kovaleva pencerede, saçları dibinden kazınmış bir lise öğrencisiyle iki kız çocuğu gördü. Mihaylov'un çocuklarıydı bunlar. Alıcılara bakarak, acaba ne düşünüyorlardı? Kafalarından geçenleri tahmin ediyordu Vera...

Kente dönmek üzere arabaya bindiklerinde taze sabah da, şirin çiftlik hayalleri de tüm çekiciliklerini yitirmişti. Kocasına dönüp:

— Çok acı bir durum! dedi. İki bin yüz rubleyi verip onları kurtarsak, daha iyi ederiz gibime geliyor! Satılmaz zavallıların çiftliği, yuvalarından olmazlar.

Kovalev, gülümsedi.

— Aman ne de akıllısın! Ben de acıyorum onlara, ama suç kendilerinde. Çiftliklerini ipotek ettirmelerini kim söyledi onlara? Niçin hiç ilgilenmediler topraklarıyla? Acımamalı böylelerine! Bu toprağı akıllıca işleselerdi, bilimsel tarım yapsalardı... hayvancılığın, şunun bunun hakkını verselerdi, gayet güzel yaşayabilirlerdi burada... Ama bunlar yemiş, içmiş, yan gelip yatmışlar... Adam da muhakkak sarhoşun, kumarbazın biridir, suratını görmedin mi? Karısının da giyime, kuşama, süse püse pek düşkün müsrifin biri olduğuna kalıbımı basarım. Bilirim böylelerini ben!

— Nereden bilirmişsin bakalım?

— Bilirim, bilirim! Faizi ödeyemediğinden yakınıyor bir de. İki bin rubleyi böyle bir çiftlikten nasıl çıkaramaz insan! Bilimsel tarım yapsaydı... toprağı gübrelese, hayvancılığa hakkını verseydi... iklim koşullarını, ekonomik durumu iyi hesap etseydi, bu parayı bir dönümden bile çıkarırdı!

Yol boyunca hep konuştu Kovalev. Karısı dinliyor, her söylediğinin doğru olduğuna bütün kalbiyle inanıyor ama sabahki neşesini bir türlü bulamıyordu. Mihaylov'un soğuk gülümsemesi ve pencerede bir an görünüp kaybolan, ağlamaktan şişmiş bir çift iri göz aklından çıkmıyordu.

Birkaç gidiş gelişten sonra, kocası onun draho-masıyla Mihaylovo çiftliğini satın alınca üzüntüsü bir kat daha arttı... Mihaylov'un ailesiyle birlikte arabaya binip bunca yıl yaşadıkları yuvalarını, ağlayarak bırakıp gidişlerini görür gibi oluyordu. Kocası böbürlenip durdukça, onun da üzüntüsü ve duygusallığı artıyordu. Kendine aşırı bir güvenle bilimsel tarımdan söz ediyor, sürüyle kitap ve dergi getirtiyor, Mihaylov'un iş bilmezliğiyle alay ediyordu. Kovalev'in tarımcılık üzerine konuşmaları, sonunda düşüncesiz, sıkılmak bilmez bir övünme alışkanlığına dönüşmüştü...

— Göreceksin! diyordu, Mihaylov değilim ben, bu işin nasıl yapılacağını herkese göstereceğim! Göreceksin!

Kovalevler, Mihaylovların boşalttığı çiftliğe geldiklerinde Vera'nın gözüne ilk çarpan şunlar oldu: Çocuk eliyle yazıldığı belli ders notları, başı kopmuş oyuncak bir bebek, yerdeki ekmek kırıntılarını gagalayan bir arı kuşu ve duvara tebeşirle yazılmış "Aptal Nataşa" yazısı... Başkalarının derdini untabilmek için çok şeyi boyamak, değiştirmek ya da kırmak gerekecekti...

1886

BİR SANATÇININ ÖYKÜSÜ

I

Bundan altı-yedi yıl önceydi, T. ilinin köylerinden birinde, genç bir toprak sahibi olan Belokurov'un çiftliğinde kalıyordum. Belokurov erken kalkar, bütün gün üzerinde setreyle dolaşır, akşamları içer, durmadan bana insanlarda içtenlik olmadığından yakınır. Bahçe içindeki küçük yapıda kalıyordu. Bense, köhne konağın, üzerinde yattığım geniş divan ve yemek yediğim masadan başka eşyası olmayan sütunlu, kocaman salonunda yatıp kalkıyordum. Her zaman, rüzgârsız havalarda bile, bir şey uğulduyordu bu salonun eski Amosov sobalarında. Fırtınalı havalardaysa bütün ev, parçalanacakmış gibi çatırdayıp duruyor, özellikle geceleri şimşekler on büyük pencereyi birden aydınlattığında bir korku düşüyordu içime.

Kaderim beni hep aylaklığa sürüklediği için, her zamanki gibi gene bomboştum, bir şey yaptığım

yoktu. Saatlerce pencereden gökyüzüne, kuşlara, bahçenin iki yanı ağaçlıklı yollarına bakıyor; postadan çıkan her şeyi son satırına dek okuyor, uyu-yordum. Ara sıra evden çıktığım, akşam geç vakte kadar dolaştığım da oluyordu.

Bu gezilerimden birinden dönüşte, dalgınlıkla tanımadığım, bilmediğim bir çiftliğe girmiştım. Güneş tepelerin ardında henüz kaybolmuş, akşamın gölgesi çiçeklenmiş çavdarlar boyunca uzamıştı. Sık dikilmiş, pek yüksek iki sıra çam ağacı, iki duvar gibi uzanarak karanlık, güzel bir yol oluşturunuyordu. Çiti kolaylıkla atlamış, çam iğnelerinin dört-beş santim kalınlığında örttüğü bu yolda ayağım kayarak ilerliyordum. Her yan sessizdi. Yarı karanlıkta sadece altın sarısı, parlak bir ışık çamların tepelerinde titreşiyor, yedi renge ayrılarak örümcek ağlarından süzülüyordu. Keskin bir çam kokusu sızlatıyordu burnumun direğini. Bu yolun bitiminde, ıhlamur ağaçlarının arasında başka bir yol başladı. Orada da ıssızlıkla eskilik yan yanaydı; geçen yılın kurumuş yaprakları ayaklarımın altında hışırdıyor, ağaçların arasındaki yarı karanlıkta gölgeler gizleniyordu. Sağ yandaki eski meyve bahçesinde, gene yaşlı olsa gerek, bir sarıasma kuşu pek isteksiz, cansız, uyuşuk ötüyordu. ıhlamur ağaçları bitince; taraçalı, çatı arasında odası olan beyaz bir evin yanından geçtim. Az sonra karşıma yeşil söğüt ağaçlarının kuşattığı bir çiftlik avlusuy-

la, karşı kıyısında küçük bir köy olan büyükçe bir göl çıktı. Köyün ortasında, ince uzun bir çan kulesi yükseliyordu. Birdenbire içime candan, pek yakın bir şeyin sihri doluvermişti; bu manzarayı çocukluğumda görmüştüm sanki.

Evin avlusundan çayirlara açılan üzeri aslan yontmalı, büyük, beyaz taş kapının dibinde iki genç kız duruyordu. Biri ötekenden birkaç yaş büyük gösteriyordu. Büyük olanı ince, solgun yüzlü, pek güzel gür kızıl saçlı, küçücük inatçı ağızlı bir kızdı; yüzünde sert bir anlatım vardı ve benimle pek ilgilenmedi. Küçük olan –on yedi-on sekiz yaşlarında olmalıydı– da ince, soluk yüzlüydü ama büyük bir ağzı ve merakla açıp bana diktiği iri gözleri vardı. Yanlarından geçerken İngilizce bir şeyler söyledi ve kızardı. Bu iki sevimli yüzü de çoktandır tanıyor-muşum gibi gelmişti bana. Hoş bir düş görmüş gibi eve döndüm.

Bu olayın üstünden çok geçmemiştii ki, bir öğle üzeri Belokurov'la bahçede dolaşıyorduk; yaylı bir araba otları hışırdatarak avluyu girdi. Gördüğüm o kızlardan büyüğü vardı arabada. Elinde imza dolu bir kâğıtla, evleri yanan köylülere yardım topluyordu. Yüzümüze bakmadan, büyük bir ciddiyetle Siyanova köyünde kaç evin yandığını, kaç kişinin evsiz barksız kaldığını, üyesi bulunduğu yangın komitesinin neler yapmaya çalıştığını bütün ayrıntılarıyla anlattı. Kâğıdı, ikimize de imzalattıktan sonra

cebine koydu ve hemen vedalaştı. Elini Belokurov'a uzatırken:

— Bizleri unuttunuz artık Pyotr Petroviç, dedi. Bekleriz, Monsieur N. (soyadımı söyledi) de sanatının hayranlarını görmek isteyip bize onur verirlerse, annem de, ben de çok seviniriz.

Başımı eğerek saygılarımı belirttim.

Kız gidince, Pyotr Petroviç anlatmaya başladı. Söylediğine bakılırsa, ismi Lidiya Volçaninova olan bu kız, iyi bir ailedendi. Annesi ve kız kardeşiyle birlikte yaşadığı çiftliğin yanındaki gölün karşı yakasındaki köyün adı Şelkovko idi. Babası bir zamanlar Moskova'da danışmanmış, sonra ölmüş. Volçaninovlar, oldukça zengin olmalarına karşın ailece yaz kış köyde kalıyorlarmış. Lidiya kendi köylerinin okulunda öğretmenlik yapıyor, ayda yirmi beş ruble alıyor, yalnızca bu parayı harcıyor, kendi kazancıyla geçindiği için gurur duyuyormuş.

— Pek ilginç bir ailedir, dedi Belokurov. Belki bir gün gideriz. Sizi gördüklerinde çok sevineceklerdir.

Bir Pazar öğleden sonra nasılsa Volçaninovları hatırladık ve Şelkovko'ya yollandık. Anneyle iki kızı evdeydiler. Bir zamanlar güzel olduğu belli, şimdiyse yaşına göre pek şişko, astımlı, her zaman üzgün anne Yekaterina Pavlovna, resim sanatı üzerine konuşarak beni eğlendirmeye çalışıyordu. Kızından Şelkovko'ya gelebileceğimi öğrenince, Moskova sergilerinde gördüğü birkaç tablomu ha-

tırlamış, şimdi de bu tablolarla ne anlatmak istediğimi soruyordu. Lidiya ya da evdeki ismiyle Lida benden çok Belokurov'la konuşuyordu. Ciddi bir tavırla, hiç gülümsemeden, çalışmamasının, şimdiye dek bir kere bile toplantılara katılmamasının nedenlerini soruyordu ona. Sitemli:

— İyi bir şey değil bu yaptığınız, Pyotr Petroviç, diyordu. İyi değil, ayıp bile.

Annesi de ondan yana çıkıyordu:

— Haklısın, Lida, hiç doğru bir şey değil onun bu yaptığı.

Lida bana döndü:

— Bölgenin tümü Balagin'in avcunun içindedir. Bucak başkanı olmasından yararlanarak, bölgedeki yönetim işlerine hep kendi yeğen ve damatlarını yerleştirdi. Anlayacağınız istediği gibi at oynatıyor. Bu duruma karşı bir şeyler yapmak, mücadele etmek gerekir. Gençlik birleşerek bir bütün olmalı, ama bizim gençliğimizi görüyorsunuz işte. Çok ayıp doğrusu, Pyotr Petroviç!

Yönetim işlerinden konuşulurken küçük kız kardeş Jenya susuyordu. Ciddi konulara pek ilgisiz görünüyordu; hem evde de yetişkinden sayılmıyordu henüz. Çocukluğunda mürebbiyesine “miss” diyeceğine “misis” dediği için, ismi Misis kalmıştı. Meraklı bakışlarını üzerimden ayırmıyordu. Albüme bakarken yanıma sokuldu, “Bu amcam... Bu vaftiz babam...” diye resimlerin üzerinde incecik

parmaklarını dolaştırmaya başladı. Konuşurken çocuksu bir içtenlikle gülümsüyordu.

Kriket ve çim tenisi oynadık, bahçede dolaştık, çay içtik, daha sonra akşam yemeği yedik. Alabildiğine büyük, bomboş, sütunlu salonundan sonra, bu küçük, huzur verici, duvarlarında yağlı boya resimler olmayan, hizmetçilere “siz” denen bu evde kendimi bir tuhaf hissediyordum. Lida ile Misis’in varlığı yüzünden olacak, her şey genç ve temiz geliyordu bana. Her yanda olağanüstü bir düzen çarpıyordu göze. Yemekten sonra Lida gene Belokurov’la bölgenin yönetimi üzerine, Balagin ve okul kitaplıkları üzerine konuşmaya başladı. Heyecanlı, içten, bilgili bir kızdı. Okulda alışmış olacak, pek yüksek sesle ve çok konuşuyordu. Ama onu dinlemek gene de hoşuma gidiyordu. Üniversite öğrenciliği yıllarından kalmış alışkanlığıyla her konuşmayı tartışmaya götüren Pyotr Petroviç ise Lida’nın tersine, dinleyeni sıkacak derecede uyuşuk ve pek uzun konuşuyordu. Zeki ve bilgili gözükmeye çalıştığı belliydi. Sözlerine daha bir anlam vermek için kolunu sallarken sos kabını devirdi, masa örtüsünün üzerinde büyükçe bir leke oluştu. Ama bunu benden başka kimse fark etmemiş gibiydi.

Eve dönerken hava iyice kararmıştı. Çevre derin bir sessizliğe bürünmüştü. Belokurov göğüs geçirerek:

— Üstün görgü, sos kabını devirmemekte değil, başkasının devirdiğini fark etmemektedir, dedi. Evet, dostum, gerçekten hoşgörülü bir ailedir bu. İyi insanlardan pek uzak kaldım, dostum! Yazık! Hep şu işlerim! İşlerden fırsat yok ki!

Örnek bir toprak sahibi olmak için insanın ne denli çok çalışmasının gerektiğini uzun uzun anlattı. Onu dinlerken, “Ah, ne tembel, pinti, uyuşuk bir adamsın sen!” diye geçiriyordum içimden. Bir şey üzerine ciddi ciddi konuşurken ikide bir “e—e—e—e...” diye uzatır, konuştuğu gibi de yavaş çalışırdı; her işi geciktirirdi. Onun çalışmaya, bir şeyler yapmaya istekli olabileceğine inanamıyordum. Postaya atması için verdiğim mektupları haftalarca cebinde taşıırken, nasıl inanabilirdim böyle bir şeye...

Yanım sıra yürürken:

— İşin kötüsü, diyordu, insanlarda içtenlik arayıp da bunu hiçbir zaman bulamamak...

II

Volçaninovlara sık sık gitmeye başlamıştım. Çoğunlukla taraçanın alt basamağında oturuyor, kendi kendime kızıyordum. Pek hızlı, ama bayağı bir biçimde akıp giden günlerim için üzülüyor, “Göğsümde bir taş parçası gibi duran yüreğimi koparıp atabilsem ne iyi olurdu,” diye düşünüyordum. Ben

öyle dalmış kara kara düşünürken, onlar tараçada konuşuyorlardı. Giysi hıştırları, kitap sayfalarının çevrilmesinden çıkan sesler geliyordu kulağıma. Lida'nın gündüzleri hastalarla uğraşmasına, kitap dağıtmasına; başı açık, şemsiyeyle sık sık köye gitmesine; akşamları bölgenin sorunları ve okulla ilgili yüksek sesle konuşmalarına alışmıştım artık. Bu ince, güzel, her zaman ağırbaşlı, küçücük ağızlı, hoş kız ciddi bir konuşma başladığında her kere-sinde bana dönüp soğuk bir tavırla,

— Böyle şeyler sizi ilgilendirmez tabii, diyordu.

Benden hoşlanmadığını seziyordum. Bir ressam olarak tablolarımda halkın gereksinmelerini dile getirmediğim ve anladığım kadarıyla, onun yürekten inandığı şeylere kayıtsız kaldığım için beni sevmiyordu. Onun bu hallerini görünce, bir zamanlar Baykal kıyısında karşılaştığım gömlekli, mavi çuha pantolonlu, atlı Buryat kızını hatırlıyordum. Konuşma arasında çubuğunu bana satmak isteyip istemeyeceğini sorduğumda Avrupalı yüzüme, şapkama beni hor görürcesine şöyle bir bakmış, bir “hey” çekerek atını mahmuzlayıp uzaklaşmıştı. Şimdi Lida da yabancı görünümümü yadırgıyor, küçümsüyordu. Duygularını belli etmemeye çalışıyordu. Bu, gözümünden kaçmıyordu. Alt basamakta oturuyor, kendi kendime huysuzlanıyor; insanın doktor olmadan köylüleri iyi etmeye kalkışmasının onları kandırmak olduğunu, iki bin dönüm topra-

ğı bulunan bir insanın hayırseverliğinin pek kolay olacağını düşünüyordum.

Kız kardeşi Misis ise tıpkı benim gibi tasasız, ciddi bir işle uğraşmadan yaşayıp gidiyordu. Sabahları kalkınca hemen eline bir kitap alıp taracaya çıkıyor, oturduğunda ayaklarının yere ancak erişeceği kocaman koltuğa gömülüp okumaya başlıyordu. Kitap elinde, ıhlamur ağaçlarının arasındaki yolda kaybolduğu ya da kırlara dolaşmaya çıktığı da oluyordu. Bütün gün kitabı yutarcasına okuyordu. Böyle okumanın onu ne derece yorduğu ancak bakışlarının bazen pek yorgun, kayıtsız görünmesinden, yüzünün müthiş solukluğundan belli oluyordu. Benim geldiğimi görünce hafiften kızarıyor, kitabı hemen bir yana bırakıp; heyecanla, iri gözlerini gözlerimden ayırmadan, ben yokken olup bitenleri anlatmaya başlıyordu – hizmetçiler bölümünde bacanın tuttuğunu, işçilerden birinin gölde pek büyük bir balık yakaladığını vb. Pazar günleri dışında çoğunlukla parlak renkli bir bluz ve koyu mavi eteklik giyiyordu. Her zaman beraber dolaşıyorduk, reçellik vişne topluyor, kayıkla gölde geziyorduk. Vişne dalını tutmak için sıçradığında, kürek çekmeye çalıştığında bluzunun geniş yenleri altından incecik, zayıf kollarını görüyordum. Ben çizim yaparken yanımdan ayrılmıyor, heyecanla beni izliyordu.

Temmuz'un sonlarıydı. Bir Pazar sabahı saat dokuzda gene Volçaninovlara gitmiştim. Eve pek yaklaşımdan korulukta dolaşıyordum. O yaz çok bol olan mantarların yerlerini, sonra Jenya ile birlikte toplamak için işaretliyordum. Ilık bir rüzgâr esiyordu. Jenya'yla annesinin yepyeni giysileriyle kiliseden dönüşlerini; Jenya'nın uçmasını diye şapkasını tutuşunu gördüm. Daha sonra, taraçada oturup çay içerlerken konuşmalarını dinledim.

Bitmeyen aylaklığına özürler bulmaya çalışan benim gibi tasasız biri için çiftliklerdeki bu yaz Pazarlarının sabahları her zaman çekicidir. Çiy düşmüş yemyeşil bahçe, sabah güneşi altında pırıl pırıl ve herhalde keyifle parlarken, zakkum ve muhabbet çiçeği kokuları içinde kalmış eve kiliseden yeni dönenler taraçada çay içerlerken, her şey ve herkes en güzel giysileri içinde neşeliyken, bu güzel, tok, sağlıklı insanların bütün gün hiçbir şey yapmayacaklarını düşünürken, içimden hayatın hep böyle sürüp gitmesini dilerdim. O sabah bahçede dolaşırken de aynı şey vardı aklımda. Böyle işsiz güçsüz, amaçsız bütün gün, hatta bütün yaz dolaşmaya hazırdım.

Elinde bir sepetle Jenya yanıma geldi. Beni bahçede bulacağını biliyormuş ya da bunu hissediyormuş gibi bir anlatım vardı gözlerinde. Bir yandan sohbet ederek, mantar toplamaya başladık. Bir şey

sorduğunda daha iyi görebilmek için önüme geçip dönüyor, yüzüme öyle bakıyordu.

— Dün bizim köyde bir mucize oldu, dedi. Topal Pelageya bir yıldan beri hastaydı. Doktorlar ilaçlarla iyi edememişlerdi onu. Yaşlı kadın dün durup dururken bir şeyler mırıldanmış, sonra da iyileşivermiş.

— Bu öyle şaşılacak bir şey değil, dedim. Mucizeyi yalnızca hastalarda, yaşlı kadınlarda aramak doğru değildir. Sağlık da bir mucize değil midir? Ya hayatın kendisi? Bence anlaşılamayan her şey mucizedir.

— Anlayamadığınız şeyler korkutmaz mı sizi?

— Hayır. Anlayamadığım şeylere cesaretle yaklaşırım. Etkilerinin altında kalmam. Onlardan yükseğim ben. Kişi kendini aslanlardan, kaplanlardan, yıldızlardan, doğadaki her şeyden, hatta anlayamadığı, mucize gibi görünen şeylerden bile üstün saymalıdır. Yoksa her şeyden ürken bir fareden farkı kalmaz.

Jenya bir sanatçı olduğum için çok şey bildiğimi, anlayamadığım şeyleri bile doğru sezinleyebileceğimi sanıyordu. Onu sonsuzluklar ve güzellikler dünyasına, yerlisi olduğumu sandığı o yüksek dünyaya götürmemi istiyordu. Ölümünden sonraki sonsuz hayatla, mucizelerle ilgili bir sürü soru soruyordu bana. Ölünce bedenimin yanında ruhumun da tamamen yok olacağına inanamadığım için soruları-

na “Evet, insan ruhu ölümsüzdür” – “Evet, sonsuz bir hayat bekliyor bizi” gibi cevaplar veriyordum. Beni içtenlikle dinliyor, söylediklerime inanıyor, delil istemiyordu.

Eve dönerken yolda birden durdu:

— Lida mükemmel bir insandır, dedi. Siz de öyle mi düşünüyorsunuz? Canımdan çok severim onu. İstese, canımı bile veririm onun için. –Parmağıyla koluma dokundu.– Söyler misiniz bana? Niçin geçinemiyorsunuz onunla? Niçin hep kızılıyorsunuz ona?

— Haksız da onun için.

Jenya, anlamamış gibi başını iki yana salladı. Gözleri yaşarmıştı.

— Ne tuhaf, dedi.

Eve yaklaştığımızda, bir yerden yeni dönmüş Lida’yı, elinde bir kırbaç, kapıda durmuş işçinin birine bir şeyler söylerken gördük; güneş yüzüne vurmuş, onu bir kat daha güzelleştirmişti. Aceleyle öteye beriye koşarak, yüksek sesle konuşarak iki-üç hasta kabul etti; sonra telaşlı, başı kalabalık bir tavırla odalarda dolaştı, birkaç dolabı açıp kapadı, sonra çatı arasındaki odaya çıktı. Yemeğe çağırmak için uzun süre onu aradılar; çağırdıktan sonra da ancak biz çorbayı bitirdikten sonra inebildi aşağıya. Nedense bu küçük ayrıntıları bile hatırlıyor, seviyorum şimdi. Olağanüstü bir şey olmadığı halde o gün, baştan sona tüm ufak ayrıntılarıyla

aklımda. Yemekten sonra Jenya büyük koltuğuna gömülüp okumaya başladı. Ben gene taraçanın alt basamağına oturdum. Susuyorduk. Gökyüzü yavaş yavaş bulutlarla kaplanıyordu. Biraz sonra yağmur atıştırmaya başladı. Boğucu bir sıcak vardı. Rüzgâr çoktan dinmişti. Sanki hiç akşam olmayacaktı. Uykudan yeni uyanmış Yekaterina Pavlovna elinde bir yelpazeyle yanımıza geldi. Jenya, annesinin elini öptükten sonra:

— Anneciğim, dedi, senin için gündüz uykusu iyi değil.

Birbirlerine aşırı bir düşkünlükleri vardı. Birinden biri bahçeye gitse, öteki taraçaya çıkar, oradan, “Hey, Jenya!” veya “Anneciğim, neredesin?” diye seslenirdi. Kiliseye her zaman birlikte gider, gene birlikte dua eder, sustukları zamanlar bile birbirini çok iyi anlardı. Öteki insanlara davranışları da aynıydı. Yekaterina Pavlovna da kısa zamanda alışmış, bağlanmıştı bana. İki-üç gün görünmesem, adam gönderip sağlığını sorduruyordu. Tablolarımı o da heyecanla izliyor, Misis gibi aşırı bir boşboğazlık ve içtenlikle, ben yokken olup bitenleri bana uzun uzun anlatıyordu. Aile sırlarını bile gizlemiyordu benden.

Büyük kızına sonsuz bir saygısı vardı Yekaterina Pavlovna’nın. Lida asla annesine yaklaşmaz, daima ciddi konuşurdu. Kendine özgü bir yaşantısı vardı. Kamarasından hiç çıkmayan bir amiral gibi, annesi

ve kız kardeşi için kutsal, esrarlı bir kişilikti. Annesi ikide bir:

— Bizim Lida mükemmel bir insan, diyordu. Öyle değil mi?

Yağmur çiselerken gene Lida'dan konuşuyorduk.

— Mükemmel bir insan, diyordu.

Ürkek ürkek çevresine baktıktan sonra sesini alçaltıp ekledi:

— Onun gibisini insan gündüz fenerle aramakla bulamaz, ama ben gene de korkmaya başladım. Okul, ilaçlar, kitaplar hepsi iyi ama, niçin bu kadar ileri gidiyor? Neredeyse yirmi dört yaşına basacak; biraz da kendini düşünmeli canım. Kitaplarla, ilaçlarla uğraşırken insan bir de bakar ki, çok geç olmuş... Artık evlenmesi gerek...

Okumaktan yüzünün rengi uçmuş, saçları dar-madağınık Jenya başını kitabından kaldırıp, kendi kendine konuşuyormuş gibi:

— Kısmetse olur, anneciğim! dedi.

Gene okumasına daldı.

Biraz sonra Belokurov geldi. Kriket ve lown-tennis oynadık. Akşam olunca oturup uzun uzun yemeğimizi yedik. Lida gene okuldan, bölgeyi avucunun içine almış Balagin'den söz etti. O gece Volçaninovlardan dönerken içimde uzun, çok uzun bir tatil gününün anısı ile bu dünyada ne denli uzun olursa olsun, her şeyin bir sonu olduğunu anlama-

nın burukluğu yan yanaydı. Bahçe kapısına kadar Jenya geçirdi bizi. Belki de bütün gün onunla birlikte olduğumdan, ayrılınca içime bir sıkıntı basıyor; bu sevimli ailenin bana pek yakınlık duyduğuna inanıyordum. Bütün yaz boyunca ilk kez resim yapmak istedi canım. Yolda Belokurov'a sordum:

— Böyle renksiz, sıkıcı yaşamamızın nedenini söyleyebilir misiniz bana? Benim yaşantım sıkıcı ve basit, çünkü sanatçıyım. Gençlik yıllarımdan beri kıskançlığın, kendini beğenmezliğin, işinin dürüst bir iş olduğuna inanamamanın içini doldurduğu, acayip, yoksul, boş gezenin biriyim. Sizse benim gibi misiniz? Sağlığınız yerinde, malınız mülkünüz de var. Bir beysiniz. Niçin böyle dümdüz yaşıyorsunuz? Niçin bu denli az bağılısınız hayata? Örneğin, şimdiye dek Lida ya da Jenya'ya niçin tutulmadınız?

— Başka bir kadını sevdiğimi unutuyorsunuz galiba? diye karşılık verdi Belokurov.

Bahçe içindeki küçük yapıda onunla beraber oturan dostu Lyubov İvanovna'yı hatırlatıyordu bana. Besili dişi bir kazı andıran, son derece şişman, tombul, ne oldum delisi bu kadını hep köylü giysileri içinde, boncuklarını, küpelerini takmış takıştırmış, şemsiyesiyle bahçede dolaşırken görüyordum. Yalnızca hizmetçisi yemeğe veya çaya çağırdığında içeri giriyordu. Üç yıl önce Belokurov'un dairelerinden birini yazlık kiralamış, o gün bu gündür çiftliğe

postu sermişti; gideceğe de hiç mi hiç benzemiyordu. Belokurov'dan on beş yaş büyüktü. Adamı öyle avucunun içine almıştı ki, ondan izin koparmadan bir yere gidemiyordu bile... Gün geçmez, gür sesiyle yüksek perdeden bir ağlama tutturur ve ancak, susmazsa çiftlikten çekip gideceğim diye haber gönderdiğimde bağırmayı keserdi.

Eve geldikten sonra Belokurov kanepeye oturup derin düşüncelere daldı. Bense salonda bir aşağı bir yukarı dolaşıyordum. Tutulmuşum gibi bir heyecan kıpırdanışı vardı içimde. Volçaninovlardan konuşmak istiyordum.

— Lida ancak, kendisi gibi hastanelerle, okullarla ilgilenen zengin bir toprak sahibini sevebilir, dedim. Böyle bir kızın uğruna insan değil toprak sahibi olmak, masallarda olduğu gibi, demir çizme bile giyebilir. Ya Misis? Ne tatlı bir kız!

Belokurov derin, uzun bir “e—e—e...” çektikten sonra yüzyılın hastalığı karamsarlıktan söz etti. Onunla tartışıyormuşum gibi heyecanlı, bilgisine güvenir bir tavırla anlatıyordu. Yüzlerce verst boyunca bomboş uzayan, kurumuş otlarla dolu, ıssız bir bozkırın görünümü bile kişiye, oturup ha bire konuşan, ne zaman susacağı belli olmayan birinin verdiği sıkıntıyı vermez.

— Suç ne karamsarlıkta, ne de iyimserlikte, dedim. İnsanların yüzde doksan dokuzunda kafa yok.

Belokurov son sözlerimden alınmış olacak, bir şey söylemeden kalkıp gitti.

III

Eve daha yeni gelen Lida, eldivenlerini çıkarırken annesine:

— Malozyomovo’da oturan prensin sana çok selamı var, dedi. Çok ilginç şeyler anlattı... Malozyomovo’da sağlık merkezi kurma işini kent meclisinde yeniden ortaya atacağına söz verdi. “Ama pek umut yok,” diyor.

Sonra benden yana dönüp ekledi:

— Bağışlayın, sizin böyle şeylerle ilgilenmediğinizi hep unutuyorum.

Bu söze canım fena sıkılmıştı. Omuz silkerek:

— Niçin ilgilenmeyecekmişim? dedim. Benim düşüncelerim sizce bir anlam taşımaz, ama gene de söyleyeyim. İlgileniyorum, hem de çok.

— Öyle mi?

— Evet ya... Bence Malozyomovo’ya sağlık merkezi hiç de gerekli değil.

Lida da kızmıştı. Gözlerini kısıp yüzüme ters ters bakarak sordu:

— Ne gereklidir öyleyse? Yaptığınız tablolar mı?

— Onlar da değil. Aslında hiçbir şey gerekli değil.

Eldivenlerini masanın üzerine koydu, postadan yeni gelen gazeteyi alıp koltuğa oturdu. Bir dakika

sonra sakin konuşmaya başlamıştı. Ama bunu kendisini zorlayarak yaptığı belliydi.

— Daha geçen gün, Anna doğum yaparken öldü, dedi. Yakında bir sağlık merkezi olsaydı, yaşayacaktı. Bence sayın ressamların biraz da bu konular üzerine bilgi sahibi olmaları gerekir.

— İnanın yeterince bilgim var bu konuda, dedim.

Ama Lida dinlemek istemiyormuş gibi gazeteyi yüzüne kapayıp okumayı sürdürdü. Bense susmadım:

— Bence, bugünkü koşullar altında sağlık merkezleri, okullar, kitaplıklar, eczaneler insanın insan tarafından sömürülmesinden başka bir şeye yaramıyor. Halkın elleri ayakları kalın zincirlere vurulmuş. Siz bu zincirleri çözeceğinize, ona yeni halkalar eklemeye çalışıyorsunuz. Benim düşüncem de bu işte.

Lida başını kaldırıp alaylı alaylı baktı yüzüme. Gülümsedi. Esas düşüncemi söylemek için devam ettim:

— Asıl önemli olan Anna'nın doğum yaparken ölmesi değil, tüm Annaların, Mavraların, Pelageyaların gün doğuşuyla tarlaya koşup gün batışına kadar iki büklüm çalışmaları, insanüstü çabaları yüzünden hasta olmaları, ömürleri boyunca hastalıklı çocuklarının üstüne titremeleri, ölümden ve hastalıktan ödlerinin kopması, sağlıklı bir gün

görmemeleri, pislik içinde genç yaşta solmaları, çökmeleridir. Her doğan çocuğu böyle bir hayatın beklemesi, yüzyıllardır milyonlarca insanın hayvanlardan kötü koşullar altında yaşaması, bir lokma ekmek için çekmediğinin kalmamasıdır önemli olan. İşin en acıklı yanı da, insan olduklarını düşünecek zamanlarının bulunmamasıdır. Açlık, soğuk, acı, binlerce iş, onların da insanı hayvandan ayıran, uğruna yaşadığımız birer ruhları olduğunu düşünmelerini engelliyor. Siz sağlık merkezleriyle, okullarla yardımlarına koşmakla, onları aydınlatmak yerine yaşamlarına başka başka kavramlar sokarak gereksinimlerini çoğaltırsınız. Bu sağlık merkezleri ve kitaplıklar için ek vergi vermelerinden, yani bellerinin biraz daha bükülmesinden hiç söz etmiyorum bile.

Lida gazetesini indirdi:

— Sizinle tartışmak niyetinde değilim, dedi. Böyle şeyleri çok dinledim. Size yalnız şunu söylemek istiyorum: Elimizi kolumuzu bağlayıp oturamayız. İnsanlığı kurtarmak iddiasında değiliz ve pek çok konuda yanlış da düşünüyor olabiliriz, ama elimizden geleni yapmamız da gerekir. Hiç olmazsa buna inanıyoruz. Öğrenim görmüş her aydın kişinin en yüksek ve kutsal görevi, çevresindeki insanlara yararlı olmaktır. Bizler de elimizden geldiğince buna çalışıyoruz. Siz beğenmiyorsanız, elden ne gelir? Bilirsiniz, herkesin gönlünü hoş etmek olanaksızdır.

Annesi karıştı söze:

— Haklısın Lida, haklısın.

Lida'nın yanında her zaman ürkekti annesi; yersiz ya da gereksiz bir şey söyleyeceğim diye ödü koptuğundan, konuşurken ürkek gözlerle hep kızına bakar, onunla hiç ters düşmezdi.

Şöyle dedim:

— Pencerenizden sızan ışığın koca bahçeyi aydınlatamayacağı gibi, köylülerin okuma yazma öğrenmesi, bir işe yaramayan öğüt ve övgülerle dolu kitaplar, sağlık merkezleri de ne geri kalmışlığı, ne de ölüm tehlikesini azaltabilir. Bu insanların yaşamlarına karışmakla ancak yeni gereksinmeler, daha çok çalışma zorunluluğu kazandırmış oluyorsunuz onlara, o kadar.

Lida yüzünü buruşturdu. Düşüncelerimi beğenmediği, küçümsediği belliydi.

— Of of! dedi. Gene de bir şeyler yapmanın gerektiğini anlamıyor musunuz?

— Önce insanları insanüstü çalışmak zorunluluğundan kurtarmak gerekir. Tüm ömürlerini ocak önlerinde, ahırlarda, tarlalarda geçirmemeleri, metafizik konular üzerinde düşünebilmeleri, kendilerine özgü yeteneklerini gösterebilmeleri için boyunduruklarını çıkarıp soluk almalarına fırsat vermeli. İnsan, gerçekleri ve hayatın anlamını araştırmak için yaratılmıştır. Bu kaba, insanüstü çalışma zorunluluğunu kaldırın omuzlarından,

kendilerini özgür hissetmelerine fırsat verin, bütün bu kitaplıkların, eczanelerin ne kadar gülünç olduğunu siz de göreceksiniz. Yaradılışının nedenini bir kez anlayan insanın arayacağı, isteyeceği yalnızca din, bilim ve sanattır. Dilinize doladığınız bu boş şeyler sandığınız kadar önemli değildir.

Lida gülümsedi:

— İnsanlar çalışmasınlar demek istiyorsunuz! Bu mümkün mü?

— Elbette. Onun zorunluluklarından bir bölümünü üstünüze alın. Hepimiz birden, köylü kentli demeden, hepimiz birden insanlığın mutluluğu için harcanması gereken emeği aramızda paylaşmaya razı olsaydık, her birimizin payına günde iki-üç saatlik bir çalışma düşerdi. Düşünün bir kere, fakiriyle zenginiyle tüm insanlar günde üç saatçik çalışıyor, sonra serbestler. Bedenimizin tutsağı olmamak, daha az çalışmak için insanın yerini alan yeni yeni makineler bulduğumuzu, yaptığımızı düşünün... Gereksinimlerimizi en aza indirmeye çalıştığımızı da buna ekleyin. Kendimizle birlikte soğuktan, açlıktan korkmasınlar diye çocuklarımızı güçlendiririz, Annalar, Mavralar, Pelageyalar gibi sağlıklarının üzerinde titremeyiz artık. Ne çok boş zamanımız olurdu! Boş zamanlarımızı hep birlikte bilim ve güzel sanatlara harcardık... Köylülerin bazen elbirliğiyle yol yaptıkları gibi, biz de gerçekleri, hayatın anlamını hep birlikte araştırırdık. Gerçeğin

kısa zamanda bulunabileceğine inanırdık. İnsanın kişiliğini küçülten yılgınlıktan da, ölüm korkusundan da kurtulurduk.

— Ama, bir dediğiniz öbürünü tutmuyor, dedi Lida. Bilim, bilim diyorsunuz, öte yandan okuma yazmanın yararını kabul etmiyorsunuz.

— Köylülerin meyhane tabelalarını ve anlamadığı birtakım kitapları (o da pek seyrek) okumasına yarayan okuma yazma Rurik zamanından beri yerleşmiştir bize. Gogol'ün Petruşka'sı okuma yazma öğreneli hayli oldu, ama köyde hâlâ değişen bir şey yok. İnsana önce okuma yazma değil, kişiliğini geliştirecek özgürlük gereklidir. Okula değil, üniversiteye ihtiyacımız var.

— Tıbbı da kabul etmiyorsunuz.

— Evet. Tıp, hastalıkları, doğanın birer parçası olarak araştırmak için gereklidir, yoksa onlardan korunma yollarını bulmak için değil. İnsanlar hastalıklardan önce, onların nedenlerini ortadan kaldırmaya çalışmalıdır. Zaten en büyük nedeni, ağır çalışmayı ortadan kaldırınca, hastalıklar kendilerinden görülmeyecektir artık. Hastalıklarla savaşmayı kendine konu edinen bir bilimi kabul etmiyorum ben. Kısa ömürlü, geçici hedeflere değil; ölümsüz, genel amaçlara yönelen, gerçekleri ve hayatın anlamını arayan gerçek bilim ve sanattır asıl öne alınması gereken. Sizin istekleriniz, köylüleri, insanları günün sıkıntılarına, ihtiyaçlarına, eczane-

lere, kitaplıklara boğarak, yaşamı içinden çıkılmaz bir kördüğümüne çevirmekten başka bir işe yaramaz. Sürüyle doktorumuz, eczacımız, hukukçumuz, okuma yazma bilenimiz var, ama bunun yanında bir biyologumuz, matematikçimiz, filozofumuz, şairimiz yok. Aklımızın, enerjimizin tümünü günlük gereksinmelerimizi elde etmek için harcıyoruz... Bilginler, yazarlar, sanatçılar durmadan çalışıyor; bu çabaları sonuncunda insanlığın rahatlığı günden güne artıyor, yaşaması kolaylaşıyor. Ama gerçekler daha çok uzaklarda. İnsan, en vahşi ve iğrenç yaratık olmayı sürdürüyor... Sanki her şey bunun böyle sürüp gitmesine çalışıyor. Bu koşullar altında sanatçının bir önemi kalmıyor. Sanatçı, var olan düzeni sürdürmek isteyen en vahşi, en iğrenç yaratığın zevki için çalıştığından, rolünün tuhaflığı, anlamsızlığı da yeteneği ölçüsünde artıyor. Yani çalışmak istemiyorum ve çalışmayacağım... Dünya yıkılsa umurumda değil.

Lida, sözlerimi genç bir kız için fazla zararlı bulmuş olacak ki:

— Misis, sen dışarı çık, dedi.

Jenya, üzgün, bir annesine bir bana baktı ve çıktı. Lida:

— Böyle sevimli sözleri, insan ancak duygusuzluğunu haklı göstermek istediği zaman söyler, dedi. Elbette, hastane ve okulların yararsızlığını iddia et-

mek, hastayı iyileştirmekten, okuma yazma öğrenmekten çok daha kolay.

— Haklısın Lida, haklısın, diyordu annesi.

Lida devam etti:

— Çalışmayacağınızı söyleyerek gözdağı vermeye çalışıyorsunuz. Emeginizi pek değerli sanıyor olmalısınız. Sizinle uzlaşmamız olanaksız, biliyorum. Biraz önce çok önemsiz bulduğunuzu söylediğiniz kitaplık ve eczanelerin tekini bile dünyadaki bütün tablolardan üstün tutarım. —Annesine dönerek değişik bir sesle konuşmasını sürdürdü— Bizden ayrıldıktan sonra çok zayıflamış prens. Öyle değişmiş ki... Vichy'ye gönderiyorlar onu.

Benimle konuşmamak için prensi annesine uzun uzun anlattı. Yüzü al aldı. Sonra, heyecanını gizlemek için miyoplar gibi masaya iyice eğilerek gazetesini okur gibi yaptı. Orada fazla olduğumu anlamıştım. Vedalaşıp çıktım.

IV

Avlu sessizdi; gölün öte yakasındaki köy koyu karanlığa bürünmüş, uyuyordu. Gölün durgun yüzeyinde yansıyan solgun yıldızlardan başka bir ışık yoktu çevrede. Aslanlı büyük kapının önünde Jenya hareketsiz dikilmiş, uğurlamak için beni bekliyordu.

Karanlıkta yüzünü görmeye çalıştım. Üzüntülü gözlerle bana bakıyordu.

— Köyde herkes yatmış, dedim. Meyhaneci de, at hırsızı da rahat döşeklerinde uyuyorlar; biz dü-rüst insanlarsa, birbirimizi üzüyor, tartışıyoruz.

Hüzünlü bir Ağustos gecesiydi. Hüzünlüydü, çünkü doğa sonbaharın kokusunu almıştı artık. Kızıl bulutlarla örtülü Ay, tepelerin arkasından ağır ağır yükseliyor, yolun iki yanındaki karanlık tarla-ları ısıtıyordu. Gökyüzünde yıldızlar art arda kayı-yordu. Jenya yanıma sıra yürüyor, nedense korktuğu yıldız kaymalarını görmemek için başını gökyüzü-ne kaldırmamaya çalışıyordu. Gecenin serinliğin-den ürpererek:

— Bence siz haklısınız, diyordu. İnsanlar elbirli-ğiyle ruhsal konularda çalışsalar, her şeyi kısa za-manda öğrenirler.

— Kuşkusuz. Biz üstün yaratıklarız. İnsan zekâ-sının yeteneklerini kavrayıp yalnızca yüksek amaç-lar için çalışsaydık, sonunda her birimiz birer tanrı olurduk. Ama hiçbir zaman olamayacak bu. İnsan-lar hep böyle kalacak ve zekâsı ölüp gidecek.

Evden hayli uzaklaşmıştık ki, Jenya durdu, ace-leyle elimi sıkarak:

— İyi geceler, dedi. Yarın gene gelin.

Üstündeki giysi inceydi. Titriyordu.

İnsanlara ve kendime kızgın bir ruhsal durum içinde yalnız kalmak üzere olduğumu anlayınca içi-

me bir tuhaflık çöktü. Kayan yıldızlara şimdi ben de bakamıyordum.

— Biraz daha kalın yanımda, dedim. Yalvarırım.

Jenya'yı seviyordum. Belki de beni kapıda beklediği, geçirmek için buralara kadar geldiği, yüzüme içtenlikle, heyecanla baktığı için seviyordum onu. Solgun yüzü, incecik boynu, zayıflığı, bir şey yapmaması, kitapları ne dokunaklıydılar! Ya zekâsı? Olağanüstü bir zekâsı olduğuna inanıyordum. Hayal gücü şaşırtıyordu beni. Belki de beni sevmeyen Lida'nın tersi olduğu için böyle geliyordu bana. Jenya bir sanatçı olduğum için hoşlanıyordu benden. Yeteneğimle gönlünü kazanmıştım. Yalnız onun için resim yapmak istiyordum. Benimle birlikte bu ağaçların, bulutların, doğan güneşin sahibi olacak; şimdiye dek içinde kendimi yalnız, gereksiz bulduğum bu göz alıcı, çekici doğa üzerinde hüküm sürecek küçük kraliçem olarak hayal ediyordum onu.

— Bir dakikacık daha kalın, dedim. Yalvarırım.

Ceketimi çıkarıp titreyen omuzlarına koydum. Erkek giysisi içinde gülünç görüneceğinden korkarak gülümsedi, ceketimi omuzlarından attı. Tam o anda kucakladım onu ve ellerini öpmeye başladım.

Kulağıma:

— Güle güle, diye fısıldadı.

Gecenin sessizliğini bozmaktan korkuyormuş gibi sessizce kucakladı beni:

— Olanları hemen şimdi anneme ve ablama anlatmalıyım, dedi. Birbirimizden gizlimiz yoktur... Ah ne fena! Annemden korkmuyorum, sizi seviyor... Ama Lida!..

— Güle güle! diyerek koşup gitti.

Olduğum yerden ayak seslerini iki dakika dinledim. Eve gitmek istemiyordu canım. Ne yapacaktım orada? Bir süre bekledikten sonra onun bulunduğu eve bir daha bakabilmek için geri döndüm. Eski, içten, sevimli görünüşüyle ev, gözüymüş gibi çatı arasındaki odanın penceresiyle bana bakıyor; sanki beni anlıyordu. Taraçanın altından geçtim, çim tenisi sahasının kenarında, yaşlı karaağacın altındaki karanlıkta kalan bankoya oturdum. Oradan evi seyrediyordum. Misis'in çatı arasındaki odasının penceresinde önce parlak bir ışık göründü... Sonra bu ışık yeşil oldu – lambanın üzerine abajurunu koymuş olmalıydılar. Gölgeler dolaştı odanın içinde... Böyle bir kızı kendime çekebildiğim, onu sevebildiğim için bir hafiflik vardı üzerimde. Mutluktan uçacak gibiydim ama aynı anda birkaç adım ötede, beni sevmeyen, benden nefret eden Lida'nın şu odalardan birinde olduğunu düşünmenin verdiği bir tedirginlik de vardı içimde. Oturuyor, Jenya'nın dışarı çıkmasını bekliyordum. Kulak kabartınca çatı arasındaki odadan sesler işitir gibi oluyordum.

Aradan bir saat geçti. Yeşil ışık söndü, gölgeler görünmez oldu. Ay yükselmiş, uyuyan bahçeyi,

yolları, yıldız çiçeklerini, gülleri ısıtıyordu. Evin önündeki çiçeklikte her şey belirgin, ama hep aynı renkte görünüyordu. Hava iyice soğumuştı. Bahçeden çıktım, Jenya'nın yola attığı ceketimi aldım, yavaş yavaş eve doğru yürüdüm.

Ertesi gün Volçaninovlara gittiğimde bahçeye açılan cam kapı, ardına kadar açıktı. Taraçada oturup, çiçeklerin arkasından, bahçe yollarından birinde Jenya'nın görünmesini, iç odalardan sesinin gelmesini bekledim. Sonra oturma odasına, yemek odasına gittim. Kimsecikler yoktu. Yemek odasından uzun koridoru geçip antreye gittim, geri döndüm. Bu koridora açılan kapılardan birinin arkasından Lida'nın sesi geliyordu. Bir şey yazdırıyor olmalıydı; yüksek sesle, tane tane söylüyordu:

— Karganın birine bir gün... bir parça peynir...
Karganın birine bir gün...

Ayak sesimi duyunca birden:

— Kim var orada? diye seslendi.

— Ben.

— Ah! Bağışlayın, yanınıza çıkamayacağım, Daşa ile uğraşıyorum.

— Yekaterina Pavlovna bahçede mi?

— Hayır, bu sabah Jenya ile birlikte teyzeme, Penzenskaya'ya gitti. Kışın da Avrupa'ya gitmek niyetindeler...

Bir an sustuktan sonra yazdırmayı sürdürdü:

— Karganın birine... bir parça peynir... Yazdın mı?

Bahçeye çıktım. Dalgın dalgın göle, karşı kıyıdaki köye bakıyordum. İçeriden Lida'nın sesi geliyordu:

— Peynir... Karganın biri, bir gün bir parça peynir bulmuş...

İlk gün buraya geldiğim yoldan geri dönüyordum. Avludan çıktım, evin yanından geçtim, ıhlamur ağaçlarının arasındaki yolda yürüyordum ki... Bir çocuk arkamdan koşarak yetişti, bir pusula sıkıştırdı elime. Jenya şöyle yazıyordu: “Ablama söyledim, sizden ayrılmamı istedi. Söz dinlemezlik ederek onu üzemedim. Şansınız açık olsun. Beni bağışlayın. Annemle benim ne acı acı ağladığımızı bilemezsiniz!”

Sonra çamlar arasında geçen yol ve çit geldi... Bir zamanlar çavdar ekili, bildircin cıvıltılarıyla dolu bu tarlada şimdi sığırlar, atlar dolaşıyordu. Kışın yaklaştığı tepelerin çıplaklığından belliydi. Birden bir sıradanlık hissine kapıldım ve Volçaninovlarda söylediklerimden utanmaya başladım. Akşam eve dönünce yol hazırlığı yapıp ertesi gün Petersburg'a gitmek üzere yola çıktım.

* * *

Volçaninovları bir daha görmedim. Yalnız, geçenlerde Kırım'dan dönerken trende Belokurov'la karşılaştım. Üzerinde gene setresi vardı. Sağlığını

sorunca, “İyilik, güzellik,” dedi. Şundan bundan konuşmaya başladık. Çiftliğini satmış, daha küçüğünü almış, tapusunu da Lyubov İvanovna’nın üzerine yapmış. Volçaninovlar hakkında pek az şey söyleyebildi. Lida eskisi gibi, gene Şelkovko’da kalıyormuş, öğretmenliği hâlâ bırakmamış. Zamanla çevresinde birçok köylü toplayarak seçimlerde o zamana kadar bölgeyi sömüren Balagin’i “devirmiş”. Jenya hakkında da köye hiç gelmediğini, nerede olduğunu da kimsenin bilmediğini söyleyebildi ancak.

Çatı arasında odası olan o evi yavaş yavaş unutmaya başladım artık. Çok seyrek olarak, o da okurken ya da resim yaparken, birdenbire penceresindeki yeşil ışığı, o gece sevgi içinde eve dönerken tarlada gecenin sessizliğinde yankılanan ayak sesimi, soğuktan ellerimi ovuşturuşumu hatırlıyorum... Yalnızlıktan bunaldığım, üzgün olduğum zamanlar bu anılarım daha bir silik oluyorlar; nedense, beni de birisinin hatırladığını, bilmediğim bir yerde beni beklediğini, karşılamamızı istediğini sanır gibi oluyorum...

Neredesin, Misis?

1896

FAZLA ABARTTI

Kadastro memuru Gleb Gavriloviç Smirnov, Gnıluşka menziline varmıştı. Sınır anlaşmazlığını çözmek üzere çağrıldığı çiftliğe, arabayla daha otuz-kırk verst yolu vardı. (Arabacı sarhoş, atlar da kötü değilse, yol otuz versten bile kısa sayılırdı, ama arabacı kafayı çekmiş, atlar da yorgunsa, elli versten uzun gelirdi insana.)

Kadastro memuru, menzil řefine sordu:

— Söyler misiniz, burada kiralık bir araba nerede bulabilirim?

— Nasıl yani? Kiralık mı? Buralarda yüz versta içinde araba çekmek için değil at, tek köpek bile bulamazsınız... Nereye gidecektiniz?

— Devkino'ya, General Hohotov'un çiftlięine. Menzil řefi esnedi.

— Öyle mi? Menzilin arkasına bir bakın, bazen köylüler oluyor orada, arabalarıyla yolcu taşıyorlar.

Kadastro memuru derin bir soluk aldı, menzilin arkasına geçti. Uzun araştırmalardan, kararsız konuşmalardan sonra nihayet kalın kumaştan kaftanı yırtık pırtık, yüzü çiçek bozuğu, asık suratlı, iri yarı bir arabacıyla anlaştı.

Kadastro memuru, üstü açık yük arabasına binerken yüzünü buruşturup,

— Araban da araba yani! dedi. Neresi önü, neresi arkası, belli değil...

— Neden belli değilmiş? Atın kuyruğunun olduğu taraf ön, sizin oturduğunuz taraf da arka işte...

At genç, ama sıskaydı. Bacaklarını açık basıyordu. Kulakları ısırık içindeydi.

Arabacı, yerine çıkıp sicimden yapılmış kırbacını atın sırtına indirdiğinde, hayvan yalnızca başını şöyle bir sallamakla yetindi. Arabacı küfür ederek kırbacını bir kez daha indirince araba gıcırdamaya, sıtmaya tutulmuş gibi titremeye başladı. Kırbaç üçüncü kez indiğinde ise hareket etti.

Kadastro memuru kuvvetli bir sarsıntı hissedince, Rus arabacıların sakın bir kaplumbağa yürüyüşüyle giderken arabayı sarsmaktaki yeteneğine şaşarak:

— Bütün yolu böyle mi gideceğiz? dedi.

Kadastro memurunu rahatlatmak için şöyle karşılık verdi arabacı:

— Gi-de-riz! Merak etmeyin, gideriz. Kısrağım gençtir, çeviktir... Hele bir koşturayım onu, durmak bilmez sonra... Deh... pis... hayvan!

Araba menzilden çıktığında hava kararmak üzereydi. Kadastro memurunun sağında karanlık, uçsuz bucaksız, donmuş bir düzlük uzanıyordu... O yana gidecek olsa, sonunu bulamazdı insan... Düzlük ufukta, sonbahar akşamının kızılılığıyla birleşiyordu... Yolun sol yanında ise kararmakta olan havada geçen yıldan kalmış tınazlar mı, yoksa ağaçlar mı oldukları anlaşılmayan birtakım yükseltiler vardı. Önünü ise göremiyordu kadastro memuru, çünkü arabacının geniş, hantal sırtı görüş açısını bütünüyle kapamıştı.

Ortalık sakın, hava buz gibi ayazdı.

Kadastro memuru, paltosunun yakalılığıyla kulaqlarını kapamaya çalışırken düşünüyordu: “Ne ıssız yerler! İn cin top oynuyor! Çevrede ne bir ev, ne de bir çiftlik var. Zaman da çok ters... Yolunu kesip soysalar insanı, kimsenin ruhu duymaz. İstersen top at... Arabacıyı da pek tutmadı gözüm... Adamdaki sırta baksana! Doğa ananın bu yaratığı bir fiskede soluğunu keser insanın! Adamın suratı da korkunç.”

— Hey, dostum! diye seslendi kadastro memuru. Adın nedir senin?

— Benim mi? Klim.

— Buralarda durum nasıldır Klim? Tehlikeli midir? Çok serseri var mıdır?

— Pek tehlikeli sayılmaz, تنها yerler... Kim serserilik edecek?

— Serserilik etmemeleri iyi... Ama ne olur ne olmaz diye gene de üç tabanca aldım yanıma. (Yalan söylüyordu kadaastro memuru.) Bilirsin, tabanca pek şakaya gelmez. Tabanca olduktan sonra bir kişi on haydutla başa çıkabilir...

Hava kararmıştı. Araba gıcırdayarak sarsıldı, sanki hiç istemiyormuş gibi birden sola saptı.

“Nereye götürüyor beni bu adam? diye geçirdi içinden kadaastro memuru. Dümdüz giderken ansızın sola saptı. Aşağılık herif belki de ıssız bir yere götürüp sonra... sonra... Olmayacak şey mi?”

Arabacıya seslendi:

— Bak ne diyeceğim... Buralar tehlikeli değildir mi demiştin? Yazık... Haydutlarla karşılaşmayı, onlarla çatışmayı çok severim ben... Bakınca ufak tefek, cılız, hastalıklı biriyim ama, gücüm kuvvetim yerindedir. Manda kuvveti vardır bende... Bir kere-sinde üç haydut saldırdı üzerime... Ne yaptım dersin? Adamları öyle bir patakladım ki... inan, biri ruhunu teslim etti, öteki ikisi de benim yüzümden kürek cezasına çarptırılıp Sibirya'yı boyladılar. Bu gücüm nereden geliyor, bilmiyorum... Senin gibi... ense kulak yerinde bir adamı tek elimle tuttuğum gibi büküyorum...

Klim dönüp baktı kadaastro memuruna. Yüzünü buruşturdu, atını kırbaçladı.

Kadaastro memuru konuşmasını sürdürüyordu:

— Evet kardeşim... Sataşmaya pek gelmez bana.

Adamın kolunu bacağını kırar, sonra da yargıç karşısına çıkarırım... Bütün yargıçları, polis müdürlerini tanırım ben. Bir devlet memuruyum, önemli bir kişiyim... Buraya geldiğimden üstlerimin hepsi haberdar... Yolda herhangi birinin bana zararının dokunmasını istemezler. Gececeğim yerlerde her çalının arkasında köy polisleri, askerler nöbet beklerler... (Birden bağırdı kadaastro memuru:) Hop... hop... dur! Nereye girdin öyle? Nereye götürüyor-sun beni?

— Nereye olacak, görmüyor musunuz? Ormana!

“Gerçekten de ormana götürüyor... diye geçirdi içinden kadaastro memuru. Ben de bundan korkuyordum işte! Ama endişelendiğimi belli etmemeliyim... Korktuğumu anladı. Neden şimdi öyle sık sık dönüp bakıyor bana? Kafasında bir şeyler olsa gerek... Biraz önce adım adım gidiyordu, şimdi hızlandı!”

— Baksana Klim, demin yavaş yavaş gidiyordun, neden koşturuyorsun atı şimdi?

— Ben koşturmuyorum. Kendi koşturmaya başladı... Bir kere koşturmaya başlarsa, yavaşlatamazsın onu artık... Bacaklarının buna alışık olmasından kendi de hoşnut değildir.

— Yalan söylüyorsun canım! Yalan söylediğinin farkındayım! Ama böyle hızlı gitmeyi salık vermem sana. Yavaşlat atı... Duydun mu? Yavaşlat dedim!

— Neden?

— Çünkü... çünkü menzil istasyonundan dört arkadaşım gelecekti arkamdan. Bize yetişmelerini istiyorum... Bana bu ormanda yetişeceklerini söylemişlerdi... Hep birlikte yolculuk etmek daha eğlenceli olacaktır... İri yarı, sağlıklı arkadaşlardır... Her birinin de tabancası var... Niçin öyle ikide bir arkana dönüp bakıyorsun? Niçin diken üstünde gibisin? Ha? Ben, dostum... Bana bakmana gerek yok... İlginç bir adam değilim... Yalnızca tabancalarım... İstersen çıkarıp göstereyim onları sana... İşte...

Kadastro memuru tabancasını çıkarmak istiyormuş gibi elini cebine sokunca, onca korkusuna karşın, hiç beklemediği bir şey oldu. Klim birden atladı arabadan, ormanın içlerine doğru koşmaya başladı. Avazı çıktığıınca bağıırıyordu:

— İmdat! Can kurtaran yok mu! Rezil herif, al araba da, at da senin olsun! Yeter ki öldürme beni! İmdat!

Arabacının çabuk ayak sesleri, kuru otların hışırtısı giderek uzaklaştı, ortalığı derin bir sessizlik kapladı... Böyle bir şeyi beklemeyen kadastro memuru ilk iş olarak atı durdurdu, sonra daha bir rahat yerleşti arabaya ve düşünmeye başladı.

“Kaçtı... korkak aptal... Peki şimdi ne olacak? Ben yola devam edemem, çünkü yolu bilmiyorum. Hem adamın arabasını çaldığımı düşünürler sonra... Ne yapmalıyım?”

— Klim! Klim! diye seslendi.

Sesi yankılandı gecenin sessizliğinde: “Klim!..”

Bütün gece kapkaranlık ormanda, soğukta oturup bekleyeceğini, kurtların sesini ve sıska atın burnundan soluk alışını dinleyeceğini düşündükçe kadastro memurunun sırtında soğuk ürpertiler doluyordu.

— Klim’ciğim! diye seslenmeye başladı. Dostum! Neredesin, Klim’ciğim?

Böyle iki saat seslendi durdu kadastro memuru. Artık sesi kısılmış, kara kara geceyi ormanda geçirmek zorunda olduğunu düşünmeye başlamıştı ki, hafif bir esinti birinin iniltisini getirdi ona kadar.

— Klim! Sen misin, dostum? Hadi gel de gidelim artık!

— Öl... öldürecek misin beni?

— Sana şaka yaptım be dostum! Yemin ederim, şaka yaptım! Tabanca ne gezer bende! Korkumdan öyle söyledim! Lütfen, gidelim artık! Soğuktan dondum!

Klim, gerçek bir haydut olsa arabasıyla atını alıp oradan çoktan gitmiş olacağını düşünmüş olacak, ağaçların arkasından çıktı, kararsız adımlarla arabanın yanına geldi.

— Eh be aptal adam, ne diye korktun öyle? Ben... ben şaka yaptım sana, korktun... Neyse, hadi bin arabaya.

Klim arabaya binerken mırıldanıyordu:

— Tanrı iyiliğinizi versin beyim... Böyle olacağını bilseydim, yüz ruble verseydiniz almazdım sizi arabama. Korkudan az kaldı ölecektim...

Klim kırbacını indirdi atının sırtına. Araba sarsıldı. Klim bir kez daha indirdi kırbacı, araba sallandı. Dördüncü kırbaçtan sonra araba hareket edince kadastro memuru paltosunun yakalığıyla kulaklarını kapayıp düşüncelere daldı. Yol da, Klim de tehlikeli görünmüyordu artık.

1885

KAÇAK

Hastanede uzun süre kalması gerekmişti Paşka'nın. Önce, otu yeni biçilmiş, çizmelerine kuru otların yapıştığı çayırlardan, sonra orman içinde patikalardan geçerek ortalık aydınlanana kadar yağmur altında yürümüştü annesiyle. Sonra iki saat loş koridorda kapının açılmasını beklemişlerdi. Koridor dışarısı gibi soğuk, rutubetli değildi. Ama rüzgâr içeriye kadar serpiştiriyordu yağmur tanelerini. Koridor yavaş yavaş kalabalıklaşınca, arada sıkışan Paşka yüzünü birinin salamura baklık kokan gocuğuna dayamış, hafiften kestirmeye başlamıştı. Ama kapının sürgüsünün şakırtısı duyuldu işte. Kapı ardına kadar açıldı. Paşka annesiyle birlikte bekleme odasına girdi. Burada da uzun süre beklediler. Hastalar kıpırdamadan, hiç konuşmadan tahta sıralarda oturuyordu. Karşısında bir sürü ilginç ve gülünç şey görmesine karşın Paşka da susuyordu. Ama gençten biri tek bacağının üzerinde sekerek bekleme odasına girdiğinde, Paşka'nın

içinden de tek bacağının üzerinde öyle sekerek yürümek geldi.

Annesini dürttü, güldüğünü gocuğunun koluyla gizleyip şöyle dedi:

— Ana, baksana, serçe gibi zıplıyor adam!

— Sus çocuğum, dedi annesi. Sesini çıkarma!

Camlı gişede sağlık memurunun uykulu yüzü göründü. Kalın sesiyle seslendi:

— Gelin kaydınızı yaptırın!

Herkes, bu arada sıçrayarak yürüyen komik genç de pencerenin önünde sıraya girdi. Sağlık memuru herkese adını, baba adını, yaşını, adresini, ne zamandır hasta olduğunu, daha başka bir sürü şey soruyordu. Paşka annesinin sağlık memuruna verdiği cevaplardan, adının Paşka değil, Pavel Galaktionov olduğunu, yedi yaşında olduğunu, okuma yazma bilmediğini, Paskalya'dan bu yana hasta olduğunu öğrendi.

Kayıt işleminden kısa süre sonra ayağa kalkmaları gerekti; omuzunda havluyla beyaz önlüklü bir doktor, bekleme odasından geçiyordu. Sekerek yürüyen genci görünce omuz silkip melodik tenor sesiyle:

— Ah aptal! dedi. Gerçekten de çok aptalsın! Pazartesi gelmeni söylemiştim ben sana, ama sen Cuma günü geliyorsun. Artık gelmene gerek yok. Ah, ne salak bir adamsın sen! Şimdi bacağını kaybedeceksin!

Delikanlı, sadaka dilenmeye hazırlanıyormuş gibi acıklı bir yüz ifadesiyle, gözlerini kırıpştırarak şöyle dedi:

— Ne olur bir iyilik yapın bana, İvan Mikolaiç! Doktor sözünü kesti delikanlının:

— İvan Mikolaiç'i falan bırak şimdi, faydası yok! Pazartesi dedikse, Pazartesi gelmeliydin. Aptallığın bu kadarı da olmaz yani...

Muayene başladı. Doktor küçük odasında oturuyor, hastaları seslenerek sırayla çağırıyordu. İçeriden acı çığlıklar, çocuk ağlamaları geliyordu. Öfkeyle bağıırıyordu doktor:

— Ne diye anırıp duruyorsun be? Bir yerini mi kesiyoruz? Rahat dursana!

Sonunda Paşka'nın sırası geldi.

— Pavel Galaktionov! diye seslendi doktor.

Kendilerinin de çağrılacağını hiç beklemiyormuş gibi eli ayağı tutuştu Paşka'nın annesinin. Paşka'yı kolundan tutup odaya girdi. Doktor masasında oturuyordu. Önündeki kalın kitaba trampet çalar gibi parmaklarıyla vuruyordu.

Paşka ile annesine bakmadan sordu:

— Neren ağrıyor?

Paşka'nın annesi,

— Çocuğumun dirseğinde çıban çıktı, anam babam, diye cevap verdi.

Paşka'nın çıbanının onu çok üzdüğü yüzünden belliydi.

— Giysisini çıkar! dedi doktor.

Paşka boynundaki atkısını güçlkle çözdü, sonra burnunu koluna sildi ve hiç acele etmeden gocuğunu çıkarmaya başladı.

Öfkelendi doktor bağırdı:

— Kadın, kadın, buraya konuk gelmedin! Ne oyalanıyorsun? Sizin arkanızda daha bir sürü insan bekliyor.

Paşka çabucak yere attı gocuğunu, annesinin yardımıyla gömleğini çıkardı...

Doktor tembelce bir baktı Paşka'ya, çıplak göbeğine pat pat vurdu. Derin bir soluk aldıktan sonra şöyle dedi:

— Öf be Paşka kardeş, amma göbek varmış sende! Dirseğini göster bakalım.

Paşka bu arada yan gözle kanlı pamuk parçalarının olduğu leğene, doktorun önlüğüne bakarak ağlamaya başlamıştı.

Doktor taklit etti onu:

— Me-e! Adam evlenecek çağa gelmiş, hâlâ bebek gibi ağlıyor! Hiç utandığı da yok!

Paşka ağlamamaya çalışarak annesine baktı. Bu bakışıyla annesine şöyle diyordu sanki: "Hastanede ağladığımı köyde kimseye söyleme sakın!"

Doktor, Paşka'nın dirseğine baktı. Parmağıyla çıbanın üzerine bastırdı, derin bir soluk aldı, dudaklarını şapırdattı, sonra bir kez daha bastırdı çıbanın üzerine.

— Seni bir güzel pataklamak gerek kadın! dedi. Ama ben yapamam bunu! Neden daha önce getirmedi? Çocuğun kolu çok kötü! Baksana şuraya, geri zekâlı kadın, çiban bütün eklemi sarmış!

Kadın içini çekti.

— Ben bilmem anam babam, siz daha iyi bilirsiniz...

— Anam babammış... Çocuğun kolunu bu hale getirdin, şimdi de anam babam... Bu kolla nasıl çalışacak çocuk? Şimdi bir ömür boyu sen bakacaksın ona. Kendi burnunun ucunda bir sivilce çıksa hemen hastaneye koşarsın, çocuğun çibaniyle altı ay ilgilenmemişsin. Hepiniz öylesiniz...

Doktor bir sigara yaktı. Sigarasını tütürürken bir yandan da kadına söylenip duruyor, içinden söylediği şarkıyla uyumlu olarak başını sallıyor, hep bir şeyler düşünüyordu. Üstü çıplak Paşka karşısında ayakta duruyor, doktoru dinlerken, sigarasının dumanına bakıyordu.

Doktor sigarasını bitirince düşüncelerinden silkinip alçak sesle şöyle dedi:

— Beni dinle kadın... Merhemlerin, damlaların bir yararı olmaz bu kola. Çocuğu hastanede bırakman gerekiyor.

— Gerekiyorsa neden bırakmayayım, anam babam...

— Küçük bir operasyon yapacağız. (Paşka'nın omuzunu okşayarak ekledi doktor:) Burada kala-

caksın Paşka. Annen köye gitsin, biz seninle burada kalalım arkadaşım... Benim burası birinci sınıftır dostum! Seninle iyi vakit geçireceğiz Paşka... Kanarya yakalamaya gideceğiz. Canlı tilki göstereceğim sana! Birlikte arkadaşlara konuk gideceğiz! Ne dersin? İster misin? Annen yarın almaya gelir seni! Ha?

Paşka sorar gibi baktı annesine. Annesi:

— Kal, çocuğum! dedi.

Doktor neşeli:

— Kalacak, kalacak! dedi. Tamamdır! Canlı bir tilki göstereceğim ona! Birlikte panayıra gidip akide şekeri alacağız. (Hemşireye seslendi.) Marya Denisovna, Paşka'yı yukarı çıkarın!

Doktorun yumuşak başlı, neşeli, iyi biri olduğu, Paşka'dan da hoşlandığı belliydi. Paşka sevmiştik doktoru. Ömründe hiç panayıra gitmemişti, canlı bir tilkiyi sevmeyi de çok isterdi. Ama annesi yanında değilse, nasıl olacaktı bu? Bir an düşündükten sonra verdi kararını, annesinin hastanede kalmasına izin vermesini isteyecekti doktordan. Ama daha ağzını açamadan, kendisini hemşireyle yukarı çıkarken buluverdi. Şaşkın şaşkın çevresine bakınarak çıkıyordu basamakları. Basamaklar, yerler, pencereler kocaman, düzgün, çok güzel bir sarıya boyalı ve ıslık ıslık. Tatlı tatlı ayçiçeği yağı kokuyordu. Her yerde lambalar asılıydı. Yerler boydan boya yolluklarla kaplıydı, duvarlarda adım başı ba-

kır yangın muslukları vardı. Ama Paşka'nın en çok hoşuna giden, onu oturttukları karyola ile karyolanın üzerindeki tüylü battaniye olmuştu. Yastıkla battaniyeyi elleriyle yokladı, odayı gözden geçirdi ve doktorun zengin biri olduğunu karar verdi.

Oda pek büyük sayılmazdı. Yalnızca üç karyola vardı. Karyolalardan biri boştu, birinde Paşka vardı, üçüncüsünde ise durmadan öksürüp elindeki küçük kaba tüküren ters bakışlı bir ihtiyar oturuyordu. Paşka'nın bulunduğu karyoladan bakınca açık kapıdan, koridorun karşısında, yalnızca bir bölümü ile iki karyolası görünen bir oda vardı. Karyolalardan birinde yüzü kireç gibi bembeyaz, başında kauçuk bir torba olan sıska mı sıska biri uyuyordu. Ötekinde ise başı sarılı, kadına pek benzeyen bir köylü kollarını iki yana açmış, oturuyordu.

Hemşire, Paşka'yı karyolaya yerleştirdikten sonra çıktı, birkaç dakika sonra kucağında bir tomar giysiyle döndü.

— Bunlar senin için, dedi. Giyin...

Paşka soyundu, hemşirenin getirdiklerini giymeye koyuldu. Hoşuna gitmemiş de değildi yeni giysisi. Fanilasını, gri pijamasını giydikten sonra, bu giysilerle köyde dolaşmaya çıksa ne güzel olacağını düşündü. Annesinin onu domuz yavrusu için lahana yaprağı koparmaya dere boyundaki bostana yolladığını getirdi gözünün önüne. Kurula ku-

rula yürürken oğlanlar, kızlar çevresini alıyor, imrenerek bakıyorlardı pijamasına.

Hastabakıcı kadın, elinde kalaylı iki tas, kaşıklar ve iki parça ekmekle odaya girdi. Taslardan birini ihtiyarın önüne, birini Paşka'nın önüne bıraktı.

— Ye! dedi Paşka'ya.

Paşka tasın içine bakınca, yağlı lahana çorbasıyla dolu olduğunu gördü. Çorbanın içinde kocaman bir parça da et vardı. Paşka gene, doktorun zengin biri olduğunu ve ilk anda görüldüğü gibi sert biri de olmadığını düşündü.

Her yudumdan sonra kaşığı yalayarak doya doya içti çorbayı, tasta etten başka bir şey kalmayınca yan gözle şöyle bir baktı ihtiyara, onun hâlâ çorbasını içmekte olduğunu görünce imrendi. Derin bir soluk aldıktan sonra eti yemeye başladı. Elinden geldiğince yavaş, süreyi uzatmaya çalışarak, tadını çıkara çıkara yiyordu. Ama bu çabasının bir yararı olmadı: Çabucak bitivermişti et. Yalnızca bir parça ekmek kalmıştı. Yavan ekmek de yenir miydi şimdi? Ama yapacak bir şey yoktu, bir an düşündükten sonra ekmeği de indirdi mideye. O sırada hastabakıcı başka taslarla geldi. Bu kez taslarda patatesli kızartma et vardı.

— Peki ekmeğin nerede senin? diye sordu hastabakıcı.

Karşılığında yanaklarını şişirdi Paşka ve soluğunu dışarı verdi.

Hastabakıcı kızmıştı.

— Ne diye zıkkımlandın ekmeği? dedi. Yemeği neyle yiyeceksin şimdi?

Hastabakıcı gidip bir parça ekmeğe daha getirdi. Paşka ömründe kızartma et yememişti. Şimdi ilk kez yerken de çok lezzetli olduğunu düşünüyordu. Et çabucak bitmiş, gene bir parça ekmeği artmıştı. İhtiyar, yemeğini bitirince artan ekmeğini yanındaki küçük masanın gözüne koymuştu. Paşka da aynı şeyi yapmak istedi, ama bir an düşündükten sonra vazgeçti, o parça ekmeği de yedi.

Karnını iyice doyurduktan sonra dolaşmaya çıktı. Karşı odada, kapıdan gördüklerinden başka dört kişi daha vardı. İçlerinden yalnızca biri Paşka'nın ilgisini çekti. Uzun boylu, asık suratlı, sakallı, son derece sıksa bir köylüydü bu. Karyolasında oturuyor, başını sarkaç gibi sürekli sağa sola eğiyor, sağ kolunu sallıyordu. Paşka gözünü uzun süre ayıramadı ondan. Köylünün sarkaç gibi başını düzenli olarak bir o yana bir bu yana eğmesi önce komik gelmişti ona. Bunu odadakileri güldürmek için yapıyordu sanki. Ama sonra köylünün yüzüne dikkatli bakınca içi acıdı, onun çok hasta olduğunu anlamıştı. Bir başka odaya geçince orada yüzleri kille sıvanmış gibi koyu kırmızı iki köylü gördü. Karyolalarında kıpırdamadan oturuyorlardı. Çizgileri belli olmayan acayip yüzleriyle putu andırıyorlardı.

Hastabakıcıya sordu Paşka:

— Teyze, neden öyle olmuşlar?

— Çiçek hastası onlar oğlum.

Paşka odasına dönünce karyolasına oturdu, birlikte kanarya yakalamaya, panayıra gitmek için doktoru beklemeye başladı. Ama doktor görünürlerde yoktu. Karşı odada bir ara sağlık memurunu gördü. Başında buz torbası olan hastanın üzerine eğilip bağırıyordu:

— Mihaylo!

Kıyırdamıyordu Mihaylo, derin uykundaydı. Sağlık memuru adam sen de, der gibi kolunu sallayıp gitmişti.

Doktoru beklerken oda arkadaşı ihtiyara bakıyordu Paşka. Sürekli öksürüyor, kaba tükürüyordu zavallı. Öksürüğü tekdüze ve sanki gıcirtılıydı. Paşka ihtiyarın bir özelliğinden hoşlanmıştı. Öksürükten sonra havayı içine çekerken göğsünde bir şey ıslık çalıyor, birtakım sesler çıkarıyordu.

— Dedeciğim, içinde ıslık çalan şey nedir? diye sordu Paşka

İhtiyar cevap vermedi. Paşka biraz sonra gene sordu:

— Dedeciğim, canlı tilki nerede?

— Hangi tilki?

— Canlı olanı.

— Nerede olacak? Ormandadır!

Aradan epey zaman geçti, doktor hâlâ yoktu. Hastabakıcı kadın çay getirdi, ekmeğini çaya saklamadığı için uzun uzun söylendi Paşka'ya. Sağlık memuru bir kez daha geldi, gene Mihaylo'yu uyandırmaya çalıştı. Dışarıda gökyüzü yavaş yavaş koyu maviye dönüşüyordu; odalarda ışıkları yakmışlardı, ama hâlâ görünürlerde yoktu doktor. Panayıra gitmek için de, kanarya yakalamak için de geç olmuştu artık. Paşka karyolaya uzanıp düşünmeye başladı. Doktorun söz verdiği akide şekerlerini, annesinin yüzünü, sesini, evlerinin loş odalarını, büyük Rus sobasını, sürekli homurdanıp duran köylü kadın Yegorovna'yı düşünüyordu... Bir hüznün çöktü içine, canı sıkıldı... Yarın annesinin onu almaya geleceğini hatırlayınca gülümsedi, gözlerini kapadı...

Bir hışırtıya uyandı. Karşı odada biri dolanıp duruyor, fısıldayarak bir şeyler söylüyordu. Gece lambalarının loş ışığında, üç kişi Mihaylo'nun karyolasının çevresinde bir şeyler yapıyordu.

İçlerinden biri şöyle diyordu:

— Karyolasıyla mı götüreceğiz?

— Ama karyolayla kapıdan geçiremeyiz. Çok zamansız öldü! Toprağı bol olsun!

Biri Mihaylo'yu omuzlarından, öteki bacaklarından tutup kaldırdı. Mihaylo'nun kolları, pijamasının etekleri boşlukta hafifçe sallanıyordu. Üçüncü kişi (kadına benzeyen köylüydü bu) haç çıkardı ve üçü

birlikte ayaklarını düzensiz bir biçimde yere vurup, Mihaylo'nun eteklerine basarak çıktılar odadan.

İhtiyar uyuyordu. Göğsünden gene ısıklar, değişik sesler çıkıyordu. Paşka bir süre dinledi bu sesleri, pencereden karanlığa baktı ve dehşet içinde fırladı karyolasından.

Kalın bir sesle:

— Anacığım! diye inledi.

Ve cevap beklemeden karşı odaya attı kendini. Gece lambasının ışığı pek ölgündü orada. Mihaylo'nun ölümüyle huzurları kaçan öteki hastalar karyolalarında oturuyordu. Saçı başı karmakarışık bu hastalar yarı karanlıkta daha bir iri, uzun boylu görünüyorlardı. Daha karanlık olan en dipteki karyolada başını kolunu sallayıp duran köylü oturuyordu. Paşka nereye gittiğine bakmadan koşarak çiçek hastalarının odasına daldı, oradan koridora çıktı, koridordan büyük bir odaya attı kendini. Orada karyolalarda uzun saçlı, buruşuk yüzlü çok iri birileri oturuyordu. Kadınlar bölümünü koşarak geçtikten sonra tekrar koridorda buldu kendini, tanıdık merdivenin korkuluklarını gördü, koşarak alt kata indi. Alt katta, sabahleyin oturduğu bekleme odasını tanıdı ve çıkışı aramaya başladı.

Sürgüyü çekti, soğuk hava doldu içeriye. Tökezleyerek koşup avluya çıktı. Aklında tek şey vardı: Koşmak, koşmak! Yolu bilmiyordu ama durma-

dan koşarsa sonunda annesinin evine varacağından kuşkusu yoktu. Bulutlu bir geceydi, ama Ay arada bir bulutların arasından kendini gösteriyordu. Avlu kapısından çıkınca dümdüz koşmaya başladı. Bir samanlığı geçti, kuru bir çalılık çıktı karşısına. Bir an durup düşündükten sonra dönüp hastaneye doğru koşmaya başladı. Hastaneyi dolanınca karsarsızlık içinde tekrar durdu: Hastanenin arkasında mezar taşlarını görmüştü.

— Anacığım! diye bağırdı.

Geri dönüp koşmaya başladı. Karanlık, büyük yapıların yanından geçerken ışıklı bir pencere gördü.

Gecenin karanlığında bu parlak, kırmızı leke korkunç görünüyordu. Ama korkudan ne yana koşacağını bilemiyordu Paşka. Dönüp o ışığa doğru koşmaya başladı. Işıklı pencerenin hemen yanında merdivenle çıkılan bir veranda ve beyaz tabelalı büyük bir kapı vardı. Koşarak çıktı merdiveni, pencereden içeri bakınca içine büyük bir sevinç doldu. İyi yürekli, neşeli doktoru görmüştü. Masada oturmuş, kitap okuyordu.

Paşka mutluluktan gülümseyerek kollarını doktora doğru uzattı. Bağırarak istedi ama bilinmedik bir güç engel oldu bağırmasına, soluğunu kesti, bacaklarını titretti. Sendeledi Paşka, kendini kaybedip merdivenden aşağı yuvarlandı.

Kendine geldiğinde ortalık aydınlanmıştı ve dün onu panayıra, kanarya yakalamaya götüreceğine,

ona canlı tilki göstereceğine söz veren çok iyi tanıdığı bir ses başucunda şöyle diyordu:

— Ah aptal Paşka, ah! Akıl yok mu sende hiç? Bir güzel pataklamalı seni!

1887

MUTLULUK

Y. P. Polonski için

Koyun sürüsü bozkırda, işlek şosenin hemen kenarında geceliyordu. İki çoban bekliyordu sürüyü. Seksen yaşlarında, dişleri dökülmüş, çenesi titreyen ihtiyar olanı, yolun hemen dibinde yere yüzükoyun uzanmış, dirseklerini sinir otlarının tozlu yapraklarına dayamış, yatıyordu. Gür, siyah kaşlı, bıyıkları henüz terlememiş genç olanı ise yere sırtüstü uzanmış, ellerini başının altına koymuş, tam tepesindeki Samanyolu'nun uzandığı, yıldızların uyuduğu gökyüzüne bakıyordu. Üzerinde ucuz çuval dikmekte kullanılan el dokuması aba kumaştan bir gocuk vardı.

Çobanlar yalnız değildi. İki-üç metre ötelerinde yolun üzerine çökmüş karanlığın içinde eyerli bir at ve yanında, eyerine yaslanmış bir adamın karaltısı görünüyordu. Adamın ayağında uzun konçlu çizmeler, üzerinde kısa bir kaftan vardı. Bir toprak

sahibinin atlı korucusu olduğu her halinden belliydi. Dik ve kıpırdamadan duruşundan, çobanlarla konuşmasından ve atından anlaşıldığı kadarıyla, ciddi, akli başında, kendi değerini bilen biri olduğu belli oluyordu. Karanlıkta bile asker duruşu, beylerle, kâhyalarla sık görüşmenin verdiği hoşgörölü tavrı kendini gösteriyordu.

Koyunlar uyuyordu. Gökyüzünün doğu yanında yaklaşmakta olan şafağın gri fonunda, şurada burada uyumayan koyunların siluetleri görünüyordu: Başlarını öne sarkıtmış, bir şeyler düşünüyormuş gibi ayakta kıpırdamadan duruyorlardı. Uçsuz bucaksız bozkırları, gökyüzünü, günleri ve geceleri düşünüyorlardı herhalde. Belki de bütün bunlar onları şaşırtıyor, hissizleştiriyordu; hatta şimdi oldukları yerde çakılı dururken yakındaki bir yabancıнын varlığının da, köpeklerin huzursuzluğunun da farkında değillerdi.

Uykulu, soğuk hava bozkırların, yaz gecelerinin monoton gürültüsüyle doluydu. Çekirgeler durmadan cır cır ediyor, bıldırcınlar ötüyor, sürüden bir verst ötedeki söğütlerin olduğu dere yatağında genç bülbüller tembel tembel şakiyordu.

Atlı korucu, çobanların yanında, çubuğunu yakmak için ateş istemek amacıyla durmuştu. Bir şey söylemeden çubuğunu yakmış, sonuna kadar içmiş, sonra bir şey söylemeden dirseğini atının eyerine dayamış, düşünceye dalmıştı. Genç çobanın onunla

ilgilendiği yoktu. Yattığı yerden gökyüzüne bakmayı sürdürüyordu. Yaşlı olansa atlı korucuya uzun uzun baktıktan sonra sordu:

— Sen Makarovski çiftliğinin korucusu Panteley olmayasın?

— Bildin, dedi atlı korucu.

— Tamam. Çıkaramadım da... Yolculuk nereden?

— Kovılev tarlalarından.

— Buraya epeyce uzak mıdır tarlalar? Yarıcıya mı veriyorsunuz onları?

— Değişik şekillerde veriyoruz. Kimine yarıcı olarak, kimine kiralık, kimine de ekip biçmeye. Aslında değirmene bakmaya gitmiştim ben.

Kirli beyaz, uzun tüyleri gözünün, burnunun üzerine parça parça dökülmüş iri, yaşlı çoban köpeği bir yabancının yaklaşmasına ilgisiz görünmeye çalışarak atın çevresinde üç kez şöyle bir dolandıktan sonra birden korucuya arkadan saldırmış, bunun üzerine öteki köpekler de kendilerini tutamamış, yerlerinden fırlamışlardı.

Yaşlı çoban dirseğine dayanıp yattığı yerden hafifçe doğruldu:

— Hoş! Pis hayvan! diye bağırdı. Arsız!

Köpekler yatıştıktan sonra ihtiyar gene yerine uzanıp sakın bir sesle şöyle dedi:

— Duydunuz mu, Kovılev'de Yefim Jmenya ölmüş. Tam da Yükseliş Günü'nde. Gece vakti böyle

şeyler söylemek, böyle adamların günahlarından söz etmek doğru değil, ama çok pislik bir ihtiyardı.

— Yok duymadım.

— Yefim Jmenya, Demirci Stepan'ın amcası. Çevrede tanımayan yoktur onu. Öf, ne uğursuz bir ihtiyardı! Altmış yıldır tanırdım onu. Fransızları ülkeden kovan Çar Aleksandr'ı Taganrog'dan arabayla Moskova'ya getirdikleri günden beri... Toprağı bol olsun çarı karşılamaya birlikte gitmiştik. Büyük şose, o zamanlar Bahmut'a kadar gitmiyordu. Gorodişça'daki kuş yuvalarının olduğu Yesaulavka'da, şimdiki Kovılev'de bitiyordu. Jmenya'nın ruhunu şeytana satmış biri olduğunu daha o zamanlar anlamıştım. Şuradan anladım: Köylülerden biri hep susuyor, kocakarı işleriyle ilgileniyor, yalnız başına yaşamak istiyorsa, işin içinde bir bit yeniği vardır... Yefim de gençliğinden beri hep susar, insanları yan yan süzer, yanındakilere sanki yukarıdan bakardı. Kiliseye adımını atmazdı, arkadaşlarıyla dolaşmaz, meyhaneye gitmezdi, hep tek başına bir köşede oturur veya kocakarılarla çene çalardı. Gençliğinde bostanlarda gündeliğe gider, arıcılık yapardı. Bazen biri gelirdi yanına, o anda kavun karpuz ıslık çalmaya başlardı bostanda... Bir keresinde de kocaman bir turna balığı tutmuştu. Ama ne balıktı! Ho-ho-ho! diye kahkahalar atıyordu sanki...

Panteley,

— Oluyor böyle şeyler, dedi.

Genç çoban yan döndü, simsiyah kaşlarını kaldırıp, dik dik baktı ihtiyara.

— Karpuzların ıslık çaldığını duydun mu sen hiç? diye sordu.

— Duymasına duymadım; çok şükür duymadım... (Derinden bir soluk aldı ihtiyar.) Ama çok kimseden duydum aynı şeyi. Akıl alacak şey değil ama... Şeytan istese taş bile ıslık çaldırır. Bir kere-sinde kıyıda kayalar üç gün üç gece uğuldamışlardı. Kulaklarımla duydum bunu. O turna balığı da kahkahayla gülmüştü, çünkü Jmenya'nın yakaladığı, aslında turna balığı değil, bir cindi.

O anda bir şey geldi ihtiyar çobanın aklına. Çabucak doğruldu yattığı yerden, soğuktan üşüyor-muş gibi ellerini yenlerinin içine soktu, burnunu çekti ve kadınlar gibi çabuk çabuk konuşarak anlatmaya başladı:

— Tanrım korusun bizleri! Bir gün kıyıdan kıyıdan Novopavlovka'ya gidiyordum. Bir fırtına koptu ki, feci!.. Tabana kuvvet koşmaya başladım... Bak-tım, önümde çalıların arasında beyaz bir öküz gidiyor. "Kimindir acaba bu öküz?" diye sordum kendi kendime. "Şeytan neden buralara getirmiş onu?" Yürürken kuyruğunu sallıyor, mö-mö-mö ediyordu! Adımlarımı sıklaştırp yetiştim ona, dönüp baktım!.. Bir öküz değil, Jmenya idi bu. Hemen haç çıkardım.

Ama o gözlerini patlatıp yüzüme baktı, bir şeyler homurdanmaya başladı. Çok korktum! Yan yana yürümeye başladık. Korkumdan bir şey söyleyemiyordum... Gök gürlüyor, şimşekler çakıyor, söğütler ta suya kadar yatıyordu. Birden kardeşlerim, yalan söylüyorsam Tanrı cezamı versin, önümüzden bir tavşan koşarak yolu karşıdan karşıya geçiyordu ki... yolun ortasında durdu bu tavşan, insan gibi konuşmaya başladı: “Merhaba, köylüler!” (Yaşlı çoban gene atın çevresinde koklanarak dolaşmaya başlayan uzun tüylü köpeğe bağırdı:) Defol pis hayvan! Arsız!

Korucu:

— Olur böyle şeyler, dedi.

Hâlâ kıpırdamadan atının eyerine yaslanıyordu. Sesi derin düşüncelere dalmış insanlarınki gibi alçaktan ve boğuk çıkmıştı. Düşünceli, kendinden emin bir tavırla tekrarladı:

— Olur böyle şeyler!

Yaşlı çoban anlatmayı sürdürüyordu ama artık o kadar heyecanlı değildi:

— Aşağılık bir ihtiyardı Jmenya... Köylülere özgürlük verilmesinden beş yıl sonra dairede kırbaçladılar onu. Çünkü şeytanlığını göstermek için bütün Kovilev’e gırtlak hastalığı bulaştırmıştı. O zaman, kolera salgınında olduğu gibi, çok insan ölmüştü...

Kısa süren bir sessizlikten sonra genç çoban sordu:

— Peki nasıl bulaştırmış hastalığı?

— Nasıl bulaştırdığını bilen yoktu. Aslında bunu anlamak için çok zeki olmaya gerek yoktu. Anlamak isteyen anlardı. Jmenya yılan yağıyla öldürdü insanları. Bu öyle bir yağdır ki, yağın kendisi değil, kokusu bile öldürür insanı.

Panteley onayladı:

— Çok doğru.

— Bizim çocuklar öldürmek istediler onu, ama yaşlılar izin vermediler. Çünkü hazinelerin nerelerde gömülü olduğunu yalnızca o biliyordu. Ondan başka bilen biri yoktu. Buralardaki hazineler büyülmüştür. Öyle ki, hazineyi bulursun, ama göremezsin. Ama o görüyordu. Bazen kıyı boyunda veya ormanda yürürken çalılıklarda, kayalıklarda ateşler, ateşler, ateşler görürdü... Sanki kükürt yanıyor sanırdınız. Bir keresinde ben de görmüştüm. Hepimiz Jmenya şimdi hazinenin yerini gösterecek ya da kendi kazıp hazineyi çıkaracak diye beklerdik. Gel gelelim, kılını kıpırdatmazdı hain. Bilirsiniz, köpek kendi yemez, başkalarına da yedirmez, diye bir deyim vardır. Öyle geberdi gitti işte: Ne kendi bir hazineyi kazıp çıkardı, ne de insanlara yerini gösterdi...

Atlı korucu tekrar yaktı çubuğunu, ışığında uzun bıyığı, sivri burnu bir an aydınlandı. Zayıf ışık elinden kasketine uzandı, sonra eyerin üzerinden, atın sırtından geçip kulaklarının çevresinde yelesinin arasında kayboldu.

— Buralarda çok hazine vardır, dedi korucu.

Yaşlı çoban derinden çekti içini:

— Hem de nasıl... Herkes biliyor olduğunu, ama kazıp çıkarabilen yok. Tam nerede olduklarını kimse bilmiyor. Ayrıca, buraların hazinelerinin hepsi büyölüdür. Bulmak, görmek için tılsımın olmalı. Tılsımın yoksa hiçbir şey gelmez elinden. Jmenya'nın tılsımları vardı. Şeytandan aldığı tılsımlar... Kimseye söylemiyordu onları.

Genç çoban iki adım kadar yaklaştı ihtiyara, başını ellerinin arasına alıp gözlerini ona dikti. Siyah gözlerinde bir korku, merak vardı. Karanlıkta belli olduğu kadarıyla, kaba, genç yüzü sanki daha da ablaktı şimdi. Dikkatle dinliyordu yaşlı çobanın anlattıklarını.

Yaşlı çoban anlatmayı sürdürüyordu:

— Kitaplar da yazıyor buralarda çok hazine olduğunu. Bunu söylemenin gereği bile yok... Söylenecek bir şey yok bu konuda... İvanovka'da Novopavlovski'den emekli bir ere bir kâğıt göstermişler. Kâğıtta bir hazinenin yeri işaretliymiş. Hazinede kaç kilo altının olduğu, nasıl bir kap içinde bulunduğu bile yazılıymış. O kâğıda bakarak hazinenin yerini çoktan bulurlardı, ama hazine büyölüydü, görünmüyordu ki...

Genç çoban sordu:

— Neden görünmüyor, dedeciğim?

— Bir nedeni olsa gerek, ama er söylememiş ne olduğunu. Büyülü işte... Tılsım gerekli...

Yaşlı çoban, korucuya içindeki her şeyi açıklıyor gibi, heyecanla anlatıyordu. Konuşmaya pek alışık olmadığı için, anlatırken zorlanıyor, çabuk çabuk konuşmaya çalışıyor, kekeliyor, iyi konuşamadığından, sözlerine daha bir canlılık vermek için elini kolunu, başını sallayıp duruyordu. Cılız omuzlarını kaldırınca çadır bezinden gömleği yukarı sıyrılıyor, güneş yanığı sırtı görünüyordu. Aşağı çekeliyordu onu, ama gömleği hemen tekrar yukarı sıyrılıyordu. Sonunda yaşlı çoban, söz dinlemez gömleğin bu yaptığından sabrı tükenmiş gibi ayağa fırladı, yüksek sesle anlatmayı sürdürdü:

— Toprağın altındaysa, ne anlamı olabilir mutluluğun? Boşu boşuna yok olur gider orada. Çürümüş saman veya koyun gübresi gibi hiçbir şeye yaramaz! Ama buralarda her yer mutluluk doludur, delikanlı. Herkese yeter de artar bile... Ama hiç kimse bulamıyor onu, göremiyor! Herkes, beyler veya devlet gelsin onu bulup alsın götürsün diye bekliyor. Beyler tepeleri kazmaya başladılar bile... Kokusunu aldılar! Gözlerini köylülerin mutluluğuna dikmişler! Devlet de uyanık. Yasada yazdığına göre, hazine bulan bir köylü götürüp devlete teslim etmek zorunda. Çok beklersiniz! Yemek bol ama size yok!

Yaşlı çobanın yüzünde küçümseme dolu bir gülümseme belirdi. Atlı korucu onun anlattıklarını il-

giyle dinliyor, başını sallayarak onaylıyordu. Ama duruşundan, yüzündeki ifadeden, susmasından, yaşlı çobanın anlattıklarının onun için yeni olmadığı, onun anlattıklarından çok daha fazlasını bildiği, bu konuyu uzun zamandır düşündüğü belliydi.

Yaşlı çoban utana sıkıla, başını kaşıyarak anlatmayı sürdürüyordu:

— Ne yalan söyleyeyim, gençliğimde beş-on kez ben de aradım mutluluğu. Buraları hep aradım, ama her seferinde büyülüsüne rastladım. Babam da, kardeşim de aradı... hiçbir şey bulamadılar. Mutluluğu bulamadan, öyle ölüp gittiler. Toprağı bol olsun, kardeşim İlya'ya bir papaz Taganrog'da, kale içinde bir yerde, yan yana üç taşın altında bir hazinenin olduğunu, bu hazinenin büyülü olduğunu söylemiş. Hatırlıyorum, otuz dokuz yıllarıydı... Matveyev tepesinde el dokuması kaba kumaş satan biri vardı, adam tılsımlar da satıyordu. İlya bir tılsım satın aldı ondan, yanına iki köylü alıp Taganrog'un yolunu tuttu. Kardeşim kaleye yaklaştıkça, tüfekli bir askerin orada nöbet tuttuğunu görmüş...

Bozkırın sessizliğinde bir ses işitildi. Uzaklarda bir yerde bir şey taşla çarpılarak öfkeyle "Ah!" diye bağırdı sanki, "tak! tak! tak!" diye ses çıkararak uzaklaştı bozkırda. Ses artık duyulmaz olunca yaşlı çoban olduğu yerde sakin, kıpırdamadan ayakta duran Panteley'e şaşkın şaşkın baktı.

Genç çoban:

— Maden ocağında kuyunun kovasının ipi koptu, dedi.

Hava aydınlanmaya başlamıştı. Samanyolu soluklaşıyor, kar gibi yavaş yavaş eriyor, kayboluyordu. Gökyüzü bulanık, kapalıydı. Bulutlarla mı kapalıydı, yoksa bulutsuz muydu, henüz belli değildi. Yalnızca doğuda sökmek üzere olan şafağın aydınlığından, yer yer göz kırpan yıldızlardan bulutsuz olduğu anlaşıyordu.

Sabahın ilk esintisi geçen yıldan kalma kuru otları hafiften kımıldatarak, ama hışırdatmadan yol boyunca esti.

Korucu dalıp gittiği düşüncelerden sıyrılıp başını silkeledi. İki eliyle tutup eyeri şöyle bir salladı, kayışını çekeledi ve ata binmeye karar veremiyormuş gibi, tekrar durup düşünceye daldı.

— Evet, dedi, dirseğin ağzına yakındır ama ısıramazsın... Mutluluk var, ama arayıp bulamazsın...

Çobanlara döndü. Hayal kırıklığına benzeyen üzgün bir gülümseme dolaştı yüzünde.

Bir süre sonra, sol ayağını üzengiye sokarken ekledi:

— Evet, mutluluğu görmeden, nasıl bir şey olduğunu bilmeden ölüp gideceğiz... Genç olanlarımız görürler belki, ama bizim için çok geç artık.

Sabah çiyiyle ıslanmış uzun bıyığını sıvazlayarak atına bindi, bir şeyi unutmuş veya söylememiş

gibi gözlerini kısıp uzaklara baktı. Görünen son tepenin mavi bir sisle kaplı olduğu bozkırda hiçbir şey kıpırdamıyordu. Ufukta ve uçsuz bucaksız bozkırda yer yer havaya asılı gibi duran nöbetçi kulelerinin, mezar tümseklerinin hüznü, ağır bir görünümü vardı. Onların kıpırtısızlığında, suskunluğunda yüzyılların uzaklığı ve insana karşı tam bir umursamazlık hissediliyordu. Aradan bin yıl daha geçecek, milyarlarca insan ölecek, onlar ölenlere hiç acımadan, yaşayanlarla hiç ilgilenmeden gene böyle duracaklar oldukları yerde. Neden öyle durduklarını, altlarında bozkırın hangi sırlarını sakladıklarını bilmeyecek hiç kimse.

Uykudan uyanan kargalar tek tek, sessizce uçuyorlardı bozkırın üzerinde. Çok uzun yaşayan bu kuşların tembel uçuşunda da, her gün aksatmadan tekrarlanan sabahta da, uçsuz bucaksız bozkırda da... hiçbir anlam yoktu.

Atlı korucu gülümseyerek:

— Of ya, ne engin bir bozkır bu! dedi. Hadi git, bul kolaysa mutluluğu! (Sesini alçaltıp, yüzüne ciddi bir ifade takındıktan sonra sürdürdü konuşmasını.) Belki de bir-iki hazine gömülüdür şurada. Ama insanlar bilmiyorlar bunu. Oysa yaşlı köylüler, özellikle askerler biliyorlardır. Şu uzaktaki dağlarda (Korucu kamçısıyla uzakları gösterdi.) belki de bir zamanlar haydutlar altın taşıyan bir kervana saldırmışlardır; kervan belki de altınları Voronej'de donanma

yaptıran Çar Petro'ya, Petersburg'a götürüyordu. Haydutlar kervandakileri öldürmüşlerdir, altınları toprağa gömmüşlerdir, sonra da nereye gömdüklerini unutmuşlardır. Bir başka hazineyi bizim Don Kazakları kazıp gömmüştür belki. Bin sekiz yüz on ikide Fransızların her şeyini, altınlarını, gümüşlerini almışlardır. Sonra evlerine dönüşte, yolda komutanlığın Fransızlardan alınan altınları, gümüşleri toplayıp aldığını duymuşlardır. Neden komutanlığa vereceklerdi altınlarını? Uyanıklar, Fransızlardan aldıkları altınları, gümüşleri sonradan çocukları alsınlar diye tutup toprağa gömmüşlerdir... Ama nereye gömdüklerini bilen yoktur.

Yaşlı çoban üzgün, mırıldandı:

— Böyle şeyleri ben de duydum.

Gene düşüncelere daldı Panteley:

— Evet... Öyle olsa gerek...

Bir sessizlik oldu. Korucu dalgın dalgın baktı uzaklara, gülümsedi, yüzünde gene bir şeyi unutmuş, bir şeyi sonuna kadar söylememiş gibi bir ifadeyle dizginleri salladı. At isteksiz isteksiz yürüdü. Yüz adım gittikten sonra başını kararlı bir tavırla silkeledi Panteley, dalgınlığından kurtuldu, atını kırbaçlayıp tırısı kaldırdı.

Çobanlar yalnız kalmışlardı.

Yaşlı çoban:

— Makarovski çiftliğindendir bu Panteley, dedi. Yılda yüz elli ruble veriyorlar ona. Yemeği de bey mutfağından. Kafası çalışan biri...

Uyanan koyunlar (sayıları üç bin kadardı) yapacak başka işleri olmadığından, istemeye istemeye, henüz iyice boy atmamış, ezik otlara doğru yürüdüler. Henüz güneş doğmamıştı. Ama uzaklarda tepeler de bulutlara benzeyen sivri tepeli Saur Magila Dağı da görünüyordu artık. Magila'nın tepesine tırmanacak olsa insan oradan gökyüzü gibi dümdüz, uçsuz bucaksız ovayı, beylerin, Almanların çiftliklerini, Molokan'ları, köyleri görebilirdi. Gözleri kuvvetli bir Kalmık ise kenti, trenleri bile görürdü. Dünyada sessiz bozkırdan, yüzyıllık mezarlıklardan başka bir dünyanın olduğu ancak oradan görünür. Toprağa gömülü mutluluğu da, koyunları da umursayan yoktur o dünyada.

Yaşlı çoban, tepesi çatallı uzun bastonunu yokladı, ona dayanarak ayağa kalktı. Susuyordu. Genç çobanın yüzünden ise korku ve merak ifadesi hâlâ gitmemişti. Duyduklarının etkisi altındaydı ve sabırsızlık içinde daha başka öyküler dinlemeyi bekliyordu.

Yattığı yerden doğrulurken sordu:

— Dedeciğim, kardeşin İlya o askeri görünce ne yaptı?

Yaşlı çoban onun bu sorusunu duymadı. Dudaklarını oynatarak dalgın dalgın genç çobana bakarken mırıldandı:

— Sanka, ben hep İvanovka'da o askere gösterilen kâğıdı düşünüyorum. Panteley'e söylemedim,

neme gerek, o kâğıtta hazinenin yeri o kadar açık işaretliydi ki, köylü bir kadın bile kolayca bulurdu onu. Neresi, söyleyeyim mi sana? Bagataya Baloçka'yı biliyorsun, orada kaz ayağı gibi üç kola ayrılmış kuru ağacı da biliyorsundur, değil mi? İşte ortadaki kolun altında.

— Peki kazacak mısın orayı?

— Deneyeceğim, şansım varsa...

— Peki dedeciğim, hazineyi bulunca ne yapacaksın?

Yaşlı çoban gülümsedi.

— Ben mi? Hım!.. Yeter ki bulayım, o zaman... herkese gösterirdim gününü... Hım!.. Ne yapacağımı biliyorum...

Ama hazineyi bulursa ne yapacağını söyleyemiyordu ihtiyar. Bu soru ömründe ilk kez soruluyor olmalıydı ona. Ama hafifseme ve ilgisizlik okunan yüzünden bunu o kadar önemsemediği, üzerinde düşünmeye değer bulmadığı belliydi. Sanka'nın kafasında bir soru daha vardı: Hazineleri her zaman neden bir ayağı çukurda yaşlılar arıyorlardı? Ama bu sorusunu soramamıştı ihtiyara. Sorsaydı da, yaşlı çobanın buna bir cevap vermesi zordu.

Kocaman, kıpkırmızı güneş hafif bir sis arasından yavaş yavaş yükseliyordu. Henüz soğuk geniş ışın demetleri çiy kaplı otların üzerinde yıkanarak, bundan hoşlanıyormuş gibi neşeyle uzanıyorlardı bozkırda. Gümüş rengi pelin otları, mavili sarılı

çalılar, kır çiçekleri... hepsi güneşin ışığını sevinçle karşılamış, gülümsüyordu.

Yaşlı çobanla Sanka ayrılıp sürünün iki ucuna geçtiler. İkisi de direk gibi kıpırdamadan ayakta duruyor, yere bakıyor, düşünüyordu. İhtiyar mutlulukla ilgili düşüncesini atamıyordu kafasından, Sanka ise gece dinlediklerini düşünüyordu. Onu ilgilendiren, hiç de ihtiyaç duymadığı, anlayamadığı mutluluk değil, insan mutluluğunun doğaüstülüğü, inanılmazlığıydı.

Yüzlerce koyun birden ürküp, işaret almış gibi bir yana doğru koşmaya başladı. Sanka da koyunlara uyup, onlarla birlikte aynı yöne doğru anlaşılmaz bir korku içinde koştu. Ama çabuk toparladı kendini, bağırdı:

— Tüh, sefiller! Neden ürktünüz öyle?

Güneş uzun, güzel bir gün müjdeleyerek toprağı ısıtmaya başladığında gece boyu hareket eden, ses çıkaran her şey yarı uykuya daldı. Yaşlı çobanla Sanka ellerinde bastonları, sürünün iki yanında durmuş dervişler gibi kıpırdamadan karşılıklı dikiliyorlardı. Derin düşüncelere dalmışlardı. Birbirlerinin farkında değillerdi artık, ikisi de kendi dünyasına dalmıştı. Koyunlar da düşünüyorlardı...

1887

ÖĞRETMEN

“Kulikin’in oğulları kumaşçılık” fabrikasının okulunda öğretmenlik yapan Fyodor Lukiç Sısoyev, kutlama yemeğine gitmek için hazırlanıyordu. Sınavlar bittikten sonra, fabrika yönetimi her yıl kutlama yemeği verirdi. Bu yemeğe devlet okulları müfettişi, sınavlarda bulunan her öğretmen ve fabrika yönetimi katılırdı. Lezzetli yemeklerin yendiği, neşeli geçen bu kutlama yemekleri resmi olmalarına karşın, her zaman çok uzun sürerdi. Astlığı üstlüğü unutan, yalnızca yıllık çalışmalarını düşünen öğretmenler bol bol yer, dostça içki içer, sesleri kısılana dek sohbet eder, ancak gece geç saat, fabrika çevresini şarkılarla, öpüşme sesleriyle doldurarak dağılırlardı. Fabrika okulunda geçirdiği yıllarla orantılı olarak Sısoyev bu kutlama yemeklerine on üç kez katılmıştı

Şimdi de kendisine elinden geldiğince neşeli ve rahat bir tavır takınmaya çalışarak, on dördüncü kez katılmaya hazırlanıyordu. Yeni aldığı siyah ta-

kım elbisesini tam bir saat fırçayla temizlemiş, bir o kadar zaman da son moda gömleğini giyerken aynanın karşısında geçirmişti. Gömleğinin düğmeleri nedense iliklere rahat girmiyordu; bu yüzden köpüren Fyodor Lukiç de karısına söyleniyor, bağırıp çağırıyordu. Zavallı karısı çevresinde dört dönüyordu. Yorgun düşmüştü artık. Sonunda Fyodor Lukiç de sıkılmıştı. Mutfaktan temizlenmiş potinlerini getirdiklerinde, onları ayağına geçirecek gücü kalmamıştı artık. Biraz uzanıp, su içmesi gerekmişti.

Karısı içini çekip:

— Çok çabuk yoruluyorsun! dedi. Yemeğe gitmesen iyi ederdin.

Öğretmen öfkeyle kesti karısının sözünü:

— Rica ederim bana akıl verme!

Keyfi hiç yerinde değildi, çünkü son sınavlar çok canını sıkmıştı. Aslında güzel geçmişti sınavlar. Son sınıf öğrencilerinin hepsi başarı belgesi ve armağanlar almıştı; fabrika yönetimi de, il eğitim müdürlüğü de bu başarıdan çok mutlu olmuştu, ama öğretmen bunu yeterli bulmuyordu. Her zaman tek yanlış yazan Babkin, dikte sınavda üç yanlış yapmıştı. Öğrenci Sergeyev de heyecandan 17 ile 13'ü çarpamamıştı. Genç ve deneyimsiz müfettiş de dikte sınavı için çok zor bir parça seçmiş, onun okumasını rica ettiği komşu okulun öğretmeni Lyapunov ise “bir meslektaş” gibi davranmamış, parçayı sözcükleri ağzında yuvarlayarak okumuştur.

Öğretmen, karısının yardımıyla potinlerini ayağına geçirip aynada kendine son bir kez daha çekidüzen verdikten sonra, bastonunu alarak kutlama yemeğine gitmek üzere çıktı. Kutlama yemeğinin verildiği fabrika müdürünün dairesinin kapısında küçük bir tatsızlık geldi başına. Birden öksürmeye başladı... Öksürük nöbeti sırasında şapkası başından uçtu, bastonunu da düşürdü. Onun öksürdüğünü duyan öğretmenler ve müfettiş kapıya koşmuşlardı. Öğretmen Fyodor Lukiç Sısoyev merdivenin en alt basamağında oturuyordu. Yüzü gözü ter içindeydi.

Hayretle sordu müfettiş:

— Fyodor Lukiç, siz miydiniz? Siz... geldiniz ha?

— Ne olmuş?

— Aman efendim, evde kalmalıydınız siz. Bugün çok hastasınız çünkü...

— Dün nasılsam, bugün de öyleyim. Gelmem hoşunuza gitmediyse, dönerim.

— Neden böyle söylüyorsunuz Fyodor Lukiç? Böyle konuşmanızın ne gereği var? Rica ederim! Bu kutlama bizlerden çok sizin için! Çok sevindik geldiğinize, buyurun!..

Kutlama için müdürün evinde her şey hazırды. Duvarları Alman taş baskı renkli tablolarla süslü geniş salon ıtır çiçeği kokuyordu. Uşaklar iki masa hazırlamıştı – büyük olanı yemek, küçüküyse öteki mezeler için. İndirilmiş panjurların aralarından

öğlen sonrası güneşinin sıcak ışınları salona zar zor süzülüyordu... İçerisinin loş havası, perdelerdeki İsviçre manzaraları, ıtır çiçekleri... her şey ufak tefek, iyi yürekli, kocaman göbekli, ıslıl ıslıl bakışlı ev sahibi Alman gibi cana yakın, duyguluydu. Adolf Andreiç Bruni (adı böyleydi) mezelerin bulunduğu küçük masanın çevresinde yangın varmış gibi telaşla koşturuyor, kadehlere içki dolduruyor, tabaklara meze koyuyordu. Konuklarını gerektiği gibi ağırlamak, onları neşelendirmek, dost canlısı olduğunu göstermek için elinden geleni yapmaya çalıştığı belliydi. Konuklarının omuzlarını okşuyor, gözlerinin içine bakıyor, gülüyor, ellerini ovuşturuyor, sözün kısası, iyi yürekli bir köpek gibi onlara yaranmaya çalışıyordu.

Sısoyev'i görünce kesik kesik sesiyle:

— Fyodor Lukiç! Kimi görüyorum! dedi. Çok sevindim! Hasta olduğunuz halde geldiniz!.. Beyler, gözünüz aydın – Fyodor Lukiç geldi!

Bu arada öğretmenler meze masasının başına toplanmış, atıştırtıyorlardı. Sısoyev yüzünü ekşitti; arkadaşlarının onu beklemeden yemeye, içmeye başlamaları canını sıkıyordu. Aralarında, dikte parçasını okuyan Lyapunov ilişti gözüne. Yanına gidip şöyle dedi ona:

— Bir meslektaşına yakışmadı bu yaptığınız! Evet efendim, hiç yakışmadı! Dürüst bir insanın yapacağı şey değildi yaptığınız!

Lyapunov yüzünü buruşturup karşılık verdi:

— Ah Tanrım, hâlâ aynı şey! Bıkmadınız mı artık?

— Evet, hâlâ aynı şey! Öğrencim Babkin diktede hiçbir zaman hata yapmazdı! Parçayı neden öyle okuduğunuzu biliyorum. Sizin okulunuz daha başarılı olsun diye öğrencilerimin başarılı olmasını istemiyorsunuz. Her şeyin farkındayım!..

Lyapunov'un canı sıkılmaya başlamıştı.

— Ne diye üstüme geliyorsunuz? dedi. Benden istediğiniz nedir?

Müfettiş üzgün bir tavırla araya girdi:

— Beyler, yeter artık! Önemsiz şeyler için birbirinize sataşmayın! Ha üç yanlış olmuş... ha hiç yanlış olmamış... ne önemi var?

— Hayır efendim, önemi var. Benim Babkin'in hiçbir zaman yanlış olmaz!

Lyapunov öfkelenmişti. Yükseltti sesini:

— Adam üstüme üstüme geliyor! Hasta olmasından yararlanıyor, herkese çatıyor... Ama şunu bilersiniz ki beyim, hasta olduğunuza bakmam!..

Sısoyev de öfkeyle bağırdı:

— Hastalığımı karıştırmayın! Size ne benim hastalığımdan? Takmışsınız kafanıza hastalığımı! Hastasınız, yok efendim hastasınız da!.. İlginize çok ihtiyacım vardı sanki! Hem hasta olduğumu nereden çıkardınız? Sınavlardan önce hastaydım, evet,

doğru bu, ama iyileştim artık, biraz bitkinlik kaldı üzerimde, o kadar...

Din dersi öğretmeni Peder Nikolay:

— Çok şükür, iyileştiniz, dedi. Bunun için sevinecek yerde, sinirlisiniz, sağa sola çatıyorsunuz.

Genç bir papazdı. Kahverengi, şık bir cüppeyle gene öyle bir pantolon vardı üzerinde.

Sısoyev kesti onun sözünü:

— Siz de farklı değilsiniz... Sorular anlaşılır, açık olmalı, oysa siz her zaman bilmece gibi sorular soruyorsunuz. Doğru değil bu yaptığınız!

Güçlkle yatıştırdılar Sısoyev'i, masaya oturtular. Ne içeceğine uzun süre karar veremedi. Sonunda yüzünü buruşturup yeşil bir içkiden yarım bardak içti, arkasından bir parça börek ile yumurta ve soğan aldı önüne. Ağzına attığında börek çok yavan geldi ona. Tuzladı böreği, sonra önünden öfkeyle uzağa itti onu, çünkü bu kez çok tuzlu olmuştu.

Yemekte müfettişle Bruni'nin arasına oturtular Sısoyev'i. İlk çeşitten sonra, her zaman olduğu gibi, kadeh kaldırmaya başladılar.

Müfettiş şöyle başladı:

— Kadehimi okulumuzun kurucusu Danil Petroviç ve... ve... ve...

Bruni fısıldadı ona:

— Ve İvan Petroviç için...

— Ve okulumuza hiçbir yardımı esirgemeyen İvan Petroviç Kulikin için kaldırıyorum...

Bruni birden ayağa fırlayıp ekledi:

— Kendi adıma da, devlet okulları müfettişi Pavel Gennadiyeviç Nadarov’un sağlığına kaldırıyorum kadehimi...

Sandalyeler geri çekildi, yüzleri gülümseme kapladı ve olağan kadeh tokuşturma başladı. Üçüncü kez kadeh kaldırma sırası her zaman Sısoyev’indi. Bu kez o kalktı ayağa, konuşmaya başladı. Ciddi bir tavır takınıp şöyle bir öksürdükten sonra, önce, kendisinin güzel konuşma yeteneğinin olmadığını, bir konuşma da hazırlamadığını söyledi. Bu okulda çalıştığı 14 yılda kendisine çok oyunlar oynandığını, arkasından çok kuyular kazıldığını, hatta kendisiyle ilgili çok şikâyetler yapıldığını ve düşmanlarını, onu şikâyet edenleri bildiğini, ama onların kimler olduğunu burada açıklamayacağını söyledi. “Kimsenin iştahını kaçırmak” istemiyormuş. Çevrilen entrikalara karşın, Kulikin okulu “yalnızca manevi değil, maddi yönden de” bütün ilde en iyi okulmuş.

— Her yerde öğretmenler 200 ile 300 arasında ücret alıyorlar, diye sürdürdü konuşmasını, ama ben 500 ruble alıyorum. Üstelik, oturduğum daire yeniden onarıldı, mobilyalarımı bile yeniledi fabrika. Bu yıl duvar kâğıtlarım da yenileriyle değiştirdi...

Öğretmen Fyodor Lukiç daha sonra, devlet okullarıyla bölgesel okullara oranla kendi okulun-

da kırtasiye gereksiniminin çok daha iyi karşılandığını anlatmaya koyuldu. Ayrıca, onun düşüncesine göre, okulun, yurt dışında yaşayan, belki de onun varlığından bile haberleri olmayan sahiplerine değil, Alman asıllı ve Lüter dininden olsa bile, Rus ruhu taşıyan Bruni'ye minnettar olması gerektiğini ekledi. Uzun uzun konuştu Sısoyev. Kesik kesik, ama cafcıflı konuşuyordu. Ne var ki, konuşması uzadıkça sıkmaya başladı. Arada bir düşmanlarından da söz ediyor, bu konuda imalarda bulunuyor, aynı şeyi bir kez daha tekrarlıyor, öksürüyor, yakışksız bir biçimde parmaklarını oynatıyordu. Sonunda bitkin düştü, terledi, alçak sesle, kesik kesik, kendi kendine konuşuyor gibi konuşmaya başladı ve konuşmasının sonunu tuhaf bir biçimde getirdi:

— Bu nedenle, kadehimi Bruni'ye, yani Adolf Andreiç'e kaldırmak istiyorum. Çünkü burada, aramızda... bildiğiniz gibi...

Konuşmasını bitirdiğinde herkes rahat bir soluk aldı. Sanki biri havaya soğuk su püskürtmüş, salondaki sıcak havayı serinletmişti. Görünüşte yalnızca Bruni rahatsız olmamıştı onun bu konuşmasından. Alman, duygulu gözlerini parlatıp Sısoyev'in yüzüne heyecanla bakarak kuvvetlice sıktı elini, tekrar köpek gibi sırnaştı ona.

Sol elini kalbinin üzerine koyup:

— Ah, çok teşekkür ederim! dedi. ("Ah" sözcüğünü üzerine özellikle basarak söylemişti.) Beni an-

layabildiğiniz için çok mutluyum! Bütün ruhumla her şeyin en iyisini diliyorum sizin için! Yalnız şunu da belirtmeliyim, yaptıklarımı çok abartıyorsunuz! Okul bu başarısını yalnızca size borçludur saygıdeğer dostum Fyodor Lukiç! Siz olmasaydınız, okulumuzun öteki okullara bir üstünlüğü olmazdı. Size iltifat etmek için böyle söylediğimi sanıyorsunuzdur. “Alman kibarlık ediyor!” diye geçiriyorsunuzdur içinizden. Ha-ha! Hayır dostum Fyodor Lukiç. Dürüst bir insanım ben, kompliman olsun diye bir şey söylemem. Size yılda beş yüz ruble veriyorsak, bizim için çok değerli olduğunuz içindir. Öyle değil mi arkadaşlar? Evet baylar, gerçektir bu söylediğim! Başka hiç kimseye ödemiyoruz bu parayı... Siz de kabul edersiniz ki, iyi bir okul, fabrikamızın onurudur...

Müfettiş araya girdi:

— Bütün içtenliğimle itiraf etmem gerekir ki, gerçekten olağanüstü bir okulunuz var. Bunu sizi övmek için söylediğimi düşünmeyin. En azından, bu kadar güzel bir okul görmedim ben. Sınavlarınızı izlerken hayretler içinde kaldım... Çocuklarınız harika! Çok bilgililer ve çok güzel cevaplar veriyorlar. Üstelik özellikleri olan çocuklar. Ürkek değiller, içtenler... Sizi sevdikleri de çok belli, Fyodor Lukiç. Kusursuz bir eğitimcisiniz. Öğretmen olarak gelmiş olmalısınız dünyaya. Her şeyiniz tam – bilginiz, yılların verdiği deneyiminiz, mesleğinize sevginiz...

Sağlığınızın yerinde olmamasına karşın, enerjiniz, bilginiz şaşırtıyor insanı... Nasıl desem, kendinize güveniniz sonsuz! Okul kurulunda birinin dediği gibi, mesleğinizin ozanısınız siz... Gerçekten öyle!

Yemekte herkes Sısoyev'in olağanüstü öğretmenlik yeteneğini övmeye başlamıştı. Suyu tutan bent yıkılmıştı sanki. İçten, heyecanlı konuşmalar birbirini izliyordu. Sısoyev'in konuşması da, huysuzluğu da, aşırı titizliği de yüzündeki tatsız ifade de unutulup gitmişti. Pek konuşkan olmayanlar da, ürkekler de, yeni atanmış genç öğretmenler de, ezik olanlar da, müfettişi "efendim" diyerek yücelten çekingen gençler de, herkes konuşmaya başlamıştı...

Çevresinde çok sevilip sayıldığı belliydi Sısoyev'in.

14 yıllık öğretmenliği süresince başarılarla, övgülere alışık olduğu için, kendisini sevenlerin heyecanlı sözlerini şimdi kayıtsız dinliyordu.

Onun yerine Bruni heyecanlanıyordu. Alman, bu övgüler öğretmen için değil de kendisi içinmiş gibi, her sözcüğü havada kapıyor, neşeleniyor, ellerini çırpıyor, utanıyormuş gibi kızarıyordu.

— Bravo! Bravo! diye bağıırıyordu. Gerçekten Bravo! Aklımı okudunuz!.. Harika!..

Büyük mutluluğunu onunla paylaşmak istiyormuş gibi, öğretmenin gözlerinin içine bakıyordu. Sonunda dayanamadı artık, ayağa fırladı, ince tenor sesiyle bütün sesleri bastırarak bağırdı:

— Baylar! Bir şey söylememe izin verin! Susun lütfen! Bütün bu söylenenlerin karşısında yalnızca şunu söyleyebilirim: Fabrika yönetimi Fyodor Lukiç'e borçlu kalmayacaktır!..

Birden herkes sustu. Sısoyev bakışını Alman'ın kıpkırmızı olmuş yüzüne çevirdi.

Bruni ciddi bir tavır takınıp sesini alçalttı:

— Hak ettiğini vereceğiz ona! Bütün bu söylediklerinizin karşısında sizlere şunu açıklayayım ki... Fyodor Lukiç'in ailesinin geleceği garanti altına alınacaktır ve bunun için gerekli para bir ay önce bankaya yatırılmıştır.

Sısoyev, Alman'ın ve salondakilerin yüzüne sorrar gibi baktı. Anlayamamıştı – neden onun değil de ailesinin geleceği sağlanacaktı?

Herkesin ona yönelmiş kıpırtısız bakışında, her zaman nefret ettiği o acıma ve merhamet duygusunu değil de, yumuşak, hassas başka bir şey çekmişti dikkatini. Gördüğü şey aynı zamanda korkunç bir gerçeğe benzeyen son derece uğursuz bir şeydi sanki. Birden bedeninin buz kesmesine neden olmuştu bu şey, ruhunu anlatılamaz, derin bir umutsuzlukla doldurmuştu. Allak bullak oldu yüzü, bembeyaz kesildi, birden ayağa fırladı, başını ellerinin arasına aldı. Orada bir şey görüyormuş gibi, gözlerini önünde bir noktaya dikip on beş saniye kadar öyle durdu. Brunin'in sözünü ettiği o çok yakın ölümünü görüyordu sanki orada. Sonra oturdu, ağlamaya başladı.

Endişeli sesler geliyordu kulağına:

— Yeter artık!.. Ne oluyorsunuz?.. Su getirin!
İçin şu suyu!

Aradan biraz zaman geçti. Öğretmen sakinleşti. Ama salondaki o neşeli hava yok olmuştu artık. Yemek hüznünlü bir sessizlik içinde ve önceki yıllarda olduğundan çok daha erken sona erdi.

Eve dönünce önce aynaya baktı Sısoyev.

Çevresi mosmor gözlerine, çökük yanaklarına bakarak düşünüyordu: “Boş yere bağırıp çağırdım orada! Bugün yüzümün rengi dünküne oranla çok daha iyi. Biraz kansızım, gastritim var, hepsi bu. Öksürüğüm de gastritten.”

Kendini böylece rahatlattıktan sonra yavaş yavaş soyundu, siyah takım elbisesini uzun uzun fırçaladı, sonra özenle dolabına yerleştirip kapağını kilitledi.

Sonra öğrenci defterlerinin yığılı olduğu masaya gitti, arasından Babkin’in defterini çıkarıp aldı, oturup öğrencisinin pek hoş el yazısına haz duyarak bakmaya başladı...

O öğrencilerinin yazılarını incelerken, bitişik odada bölge doktoru oturuyor, fısıldayarak karısına şöyle diyordu:

— Yemeğe gitmesine engel olmalıydınız, bir hafta ömrü kalmış bir insan öyle yere gönderilir mi?

YÜREK ACISI

Kime anlatayım yüreğimdeki acıyı

Hava kararmıştı. Henüz yeni yanmış sokak fenerlerinin çevresinde iri, ıslak kar taneleri tembel tembel dönüyor, çatıların, atların üzerini, insanların omuzlarını, şapkalarını ince, yumuşak bir tabakayla örtüyordu. Kızak sürücüsü İona Potapov'un üstü başı bembeyazdı. Bir hayaleti andırıyordu. Canlı bir bedenın eğilebileceğı kadar öne eğilmiş, hiç kıpırdamadan, sürücü yerinde öylece oturuyordu. O anda başından aşağı koca bir kar yığını düşse bile, üzerindeki karları silkelemeyi gerekli görmezdi sanki... Kızağına koşulu atı da onun gibi bembeyazdı ve o da kıpırdamıyordu. Hareketsiz, dimdik duruşuyla, bedeninin köşeli yapısıyla, değnek gibi bacaklarıyla yakından bile daha çok, at biçimindeki bir kapıklık kurabiyeleri andırıyordu. Her halinden, derin düşüncelere dalmış olduğu belliydi. Bir atı pulluktan çıkarıp, alışık olduğu gri

renk tarlalardan uzaklaştırıp buraya getirir, kızağa bağlar, bu korkunç ışıkların, dinmek bilmez bu gürültünün, koşuşturan insanların ortasına atarsanız başka ne yapmasını beklersiniz...

İona ile atı uzun zamandır yerlerinden kıpırdamıyorlardı. İşe öğleden önce çıkmışlardı; karanlık, kentin üzerine çökmeye başlamıştı, ama hâlâ bir müşteri yoktu. Sokak fenerlerinin soluk ışıkları canlanmış, sokakların kalabalığı artıyordu.

Bir ses duydu İona:

— Arabacı, Vıorskaya'ya çek!

Ürperdi İona, karla kaplı kirpiklerini arayıp baktı. Kaputlu, kapüşonu başında bir subay gördü.

Subay tekrarladı:

— Vıorskaya'ya çek! Ne o, uyuyor musun yoksa? Vıorskaya'ya çek!

İona, anladığını göstermek için dizginleri aldı eline, atın üzerindeki, İona'nın omuzlarındaki karlar döküldü... Subay kızağa bindi. İona dudaklarını şapırdattı, kuğu boynunu andıran boynunu uzatıp doğruldu ve gerektiğinden çok, alışkanlıkla kırba-cını salladı. At da uzattı boynunu, değnek gibi bacaklarını oynattı ve kararsızca yürüdü...

Kızak hareket eder etmez, İona karanlıkta kalabalığın arasından bir sesin yükseldiğini duydu:

— Nereye, hey salak? Nereden gittiğinin farkında değil misin? Sağdan yürü!

Subay da kızmıştı:

— Kızak kullanmasını bilmiyor musun sen? Sağdan gitsene!

Bir kupa arabasının sürücüsü küfür etti, karşıdan karşıya geçerken atın burnu omuzuna çarpan bir yaya kolundaki karları silkeleyerek kötü kötü baktı İona'ya. Sürücü yerinde iğne üzerinde oturmuyormuş gibi, sıkıntıdan kımıldanıp duruyordu İona. Dirseklerini sağa sola çarpıyor, yanıyormuş gibi çevresine bakınıyordu. Nerede olduğunu, neden burada bulunduğunu bilmiyordu sanki.

Subay takıldı ona:

— Akılsız, aşağılık herifler! Senin yoluna çıkıyorlar, kendilerini atının önüne atıyorlar. Sanki sözbirliği yapmışlar...

İona geri dönüp yolcusuna baktı, dudaklarını oynattı... Besbelli, bir şey söylemek istemişti, ama yalnızca bir hırıltı çıkmıştı ağzından.

— Ne dedin? diye sordu subay.

Acı bir gülümseme dolaştı İona'nın yüzünde, gırtlakını zorlayarak kısık bir sesle karşılık verdi:

— Bu hafta... efendim, oğlum öldü de...

— Hım!.. Neden öldü?

İona bütün bedeniyle döndü müşterisine,

— Kim bilir! dedi. Sıtmadandır... Hastanede üç gün yattı ve öldü... Besbelli, Tanrı öyle istedi.

Karanlıkta bir ses yükseldi:

— Yoluna geçsene be adam! Aklını peynir ekmekle mi yedin? Gözlerini aç, gözlerini!

Subay,

— Sür, hadi sür!.. dedi. Bu gidişle yarına ancak varırız gideceğimiz yere. Dürtsene atını!

İona gene uzattı boynunu, oturduğu yerde hafifçe doğruldu ve kırbacını indirdi. Sonra birkaç kez daha dönüp baktı yolcusuna. Ama subay gözlerini kapamıştı. İona'nın anlatacaklarını dinlemek istemediği belliydi. Yolcusunu Vıorskaya'da indirdikten sonra bir meyhanenin önünde durdu İona. Gene önüne eğildi, kıpırdamadan beklemeye başladı... Islak kar onun da, atının da üzerini kapladı gene. Bir saat, sonra bir saat daha geçti aradan...

Üç genç galoşlarını hızla yere vurup birbirlerine küfürler ederek yaya kaldırımından geçiyordu. İkisi uzun boylu ve zayıftı, biri ise ufak tefek ve kamburca.

Kambur olanı titrek bir sesle seslendi:

— Hey, arabacı, Politseyski Köprüsü'ne! Üç kişi... bir yirmilik veririz!

İona dizginleri aldı, dudaklarını şapırdattı. Yirmi kapık çok düşük bir fiyattı, ama fiyatı düşünecek durumda değildi İona...

Ha bir ruble olmuş, ha beş kapık, şimdi hepsi birdi onun için, yeter ki yolcu olsundu... Gençler itişip kalkışarak, küfürler ederek geldiler, üçü birden bindiler kızığa. Bu kez kimler oturacak, kim ayakta duracak tartışması başladı. Uzun küfürleşmelerden, kaprislerden, sitemlerden sonra, arala-

rında en ufak tefek olduğu için, kamburun ayakta durmasına karar verdiler.

Kambur, İona'nın hemen arkasında durup, tam kulağının dibinde titrek sesiyle bağırdı:

— Hadi yürü! Bas kırbacı! Amma da şapka senin şu kafandaki, be kardeş! Tüm Petersburg'u arasan, daha berbatını bulamazsın...

Güldü İona:

— Hı...hı...hı... Çok doğru söyledin...

— Ne duruyorsun be adam, sürsene! Bütün yolu böyle mi gideceksin? Ha? Patlatmayayım şimdi ensene...

Uzun boylu olanlardan biri,

— Başım çatlıyor... dedi. Dün gece Dukmasov'larda Vaska ile içtik.

Öteki uzun boylu kızdı ona.

— Ne diye yalan söylersin, anlamam! dedi. Yalan söylüyorsun!

— Emin ol, doğru...

— Neresi doğru bunun?

İona kıs kıs güldü:

— Hi-hi! Neşeli çocuklar!

Kambur söyleniyordu:

— Hay miskin herif!.. Doğru dürüst gidecek misin, gitmeyecek misin be adam? Kızak dediğin böyle mi gidermiş! Kırbaçlasana şu hayvanı! Hay şeytan! Şöyle adamakıllı indirsene kırbacı!

Hemen arkasında kamburun tepindiğini hissediyordu İona. Kendisine küfürler edildiğini duyuyor, yoldan gelip geçenleri görüyor, içindeki yalnızlık duygusu yavaş yavaş dağılıyordu. Kambur hiç durmadan en ağır küfürleri etmiş, sonunda öksürmeye başlayınca susmuştu. Uzunlar, Nadejda Petrovna diye birinden söz etmeye başladılar. İona arada bir dönüp onlara bakıyordu. Bir an susmalarını bekleyip gene arkasına döndü, mırıldandı:

— Geçen hafta... benim oğlum öldü!

Öksürüğü geçen kambur, ağzını silerken içini çekip:

— Hepimiz öleceğiz... dedi. Hadi sür sen, sür! Baylar, artık böyle gidemeyeceğim ben! Ne zaman götüreceksin bizi bu adam gideceğimiz yere?

— Hafiften dürtsene onu... ensesinden!

— Duydun mu, pislik herif? Patlatacağım şimdi ensene!.. Böyle adamların kızağına binmekten yayan gitmek daha iyi!.. Duydun mu beni, hemşerim? Yoksa umurunda değil mi söylediklerim?

Ve İona, ensesine bir şaplak indiğini hissetmekten çok duyunca gülümsedi:

— Hı-hı... Neşeli çocuklar... Tanrı sağlık versin onlara!

Uzun boylu olanlardan biri sordu:

— Hey, arabacı, evli misin sen?

— Ben mi? Hi-hi... Bakıyorum da çok neşeli-siniz beyler! Artık tek karım kara toprak. Hi-ho-

ho... Mezarım, yani!.. Oğlum öldü, ama ben yaşıyorum... Çok tuhaf, ölüm kapıyı şaşırdı... Benim yerime oğlumu aldı...

Oğlunun nasıl öldüğünü anlatmak için arkaya döndü İona, ama o anda derin bir soluk aldı kambur, nihayet geldiklerini söyledi.

İona yirmiliği aldıktan sonra karanlıkta kaybolan gençlerin arkasından uzun uzun baktı.

Gene yapayalnız kalmış, gene derin bir sessizlik başlamıştı onun için... Kısa bir süre için dinen yürek acısı yeniden başladı. Şimdi daha da acıtırcasına yakıyordu göğsünü.

Sokağın iki yanında yürüyen insanları endişeyle, içi sızlayarak uzun uzun izledi İona. Bu binlerce insan arasında onun yürek acısını dinleyecek bir kişi yok muydu? Ama insanlar onu da, onun yürek acısını da fark etmeden gelip geçiyorlardı yanından... Çok büyük, sınırsız bir acı vardı içinde. O anda İona'nın göğsü birden açılrsa, bütün dünyayı kaplayacak bir acı taşırdı herhalde ama şimdi hiç kimse görmüyordu acısını... Öylesine küçük bir kabuğa sığmıştı ki, gündüz fenerle arasan da bulunmazdı...

Çuval taşıyan bir kapıcı ilişti İona'nın gözüne. Onunla konuşmaya karar verdi.

— Hey dostum, saat kaç, biliyor musun?

— Ona geliyor... Ne diye durdun önümde? Hadi yürüsene!

İona birkaç adım sürdü atı, gene önüne eğilip yürek acısına bıraktı kendini... İnsanlarla konuşmasının bir şeye yaramayacağını anlamıştı artık. Ama aradan beş dakika geçtikten sonra doğruldu, büyük bir acı hissetmiş gibi başını silkeledi ve dizginlere asıldı... Dayanamayacaktı artık.

“Hana döneceğim,” diye geçirdi içinden. “Hana!”

Bunu anlamış gibi, at birden hızlanmıştı. On beş dakika sonra İona handa kirli, büyük Rus sobasının yanında oturuyordu. Sobanın üzerinde, çevresinde yerlerde, kanepelerde insanlar horluyordu. Boğucu bir hava vardı içeride... İona uyuyanlara bakıp kaşınıyor, işi bu kadar erken bıraktığı için üzülüyordu...

“Arpa parası bile kazanamadım, diye düşünüyordu. Can sıkıntım da bundan işte! İnsanın karnı toksa, atının da aç olmadığını biliyorsa...her zaman keyfi yerindedir...”

Köşeden bir delikanlı kalktı, uykulu uykulu inleyerek su kovaasına yürüdü.

— Canın su içmek mi istedi? diye sordu İona.

— Herhalde!..

— İyi... Şeker bal olsun... Biliyor musun dostum, oğlum öldü benim.. Duydun mu? Geçen hafta hastanede öldü... Ne tuhaf!

İona sözlerinin nasıl bir etkisi olduğuna baktı, ama hiçbir şey göremedi. Delikanlı yorganını başına çekmiş, uykuya dalmıştı bile. İçini çekti ihtiyar,

kaşındı... Delikanlının su içmek istediği gibi, onun canı da konuşmak istiyordu. Oğlu öleli neredeyse bir hafta olacaktı, hâlâ şöyle doyasıya konuşamamıştı kimseyle... Birilerine sindire sindire anlatmak istiyordu acısını... Oğlunun nasıl hastalandığını, ne acılar çektiğini, ölürken ne dediğini, nasıl can çektiğini anlatmak istiyordu... Onu nasıl kara toprağa verdiklerini, çocuğunun giysilerini almak için hastaneye nasıl gittiğini... Kızı Anisya'yı köyde bırakmışlardı... Ondan da söz etmeliydi... Anlatacak o kadar çok şeyi vardı ki! Onu dinlerken ah vah etmeli, içini çekmeli, dualar etmeliydi karşısındaki... Bir kadın bulup ona anlatsaydı belki daha iyi olurdu. Kadınlar biraz aptaldılar ama daha ikinci sözcükte hüngür hüngür ağlamaya başlarlardı.

Düşünüyordu İona: “Gidip ata bakayım bari. Her zaman uyuyabilirim... Nasılsa şimdi uyuyamayacağım...”

Giyinip, atının olduğu ahıra gitti. Arpayı, samanı, havaları düşünüyordu...Yalnızken oğlunu düşünemiyordu... Yanında biri varken oğlundan söz edebiliyordu ancak, ama yanında kimse yoksa oğlunu düşünmek, gözünün önüne getirmek dayanılmaz bir acı veriyordu ona...

Atının parlak gözlerini görünce sordu İona:

— Geviş mi getiriyorsun? Getir, getir... Arpa parası kazanamazsak saman yiyeceksin... Evet, öyle... Çok çalışmıyorum artık, yaşlandım... Ben değil,

oğlum çalışmalıydı artık... Doğrusu, yaman bir sürücü de olacaktı, yaşasaydı tabii...

Bir süre sustu İona, sonra devam etti:

— İşte böyle, sevgili atım... Kuzma İoniç yok artık... Birden öldü... Pisi pisine öldü... Düşün ki bir tayın var, sen de bir annesin... Ve birden öldü tayın... Çok üzülürsün, değil mi?

At geviş getirirken dinliyor ve sahibinin ellerine geliyordu soluğu...

İona kendini kaptırıp her şeyi anlattı atına...

1886

Anton Çehov

(1860, Rusya – 1904, Almanya)

Rus tiyatro yazarı ve modern kısa öykülerin öncülerindendir. Rusya'nın güneyinde Azak Denizi kıyılarındaki Tagangrog'da bakkal bir babanın oğlu olarak doğdu. Beş çocuklu bir ailenin ortanca çocuğuydu. 1876'da babasının iflas etmesi üzerine ailesi Moskova'ya göçtüğünde, bir ağabeyi ile birlikte Tagangrog'da kalarak liseye devam etti. Üç yıl boyunca, henüz çok genç olmasına karşın kendi hayatını kendi kazandı. Zor koşullar altında geçen çocukluk yılları, hikâyelerinde çocuklara geniş yer vermesine ve hep hüznü, incinmiş çocukları anlatmasına neden oldu.

1879'da liseyi bitirdi ve Moskova'ya giderek tıp fakültesine girdi; 1884'te doktor oldu. Tıp öğrenimi sırasında ailenin geçimine katkıda bulunmak için çeşitli dergilerde yazılar yazdı. Bu dönemde yazdığı yazılarını *Melbourne'ün Masalları* adlı kitapta toplayarak, üniversiteyi bitirdiği yıl ilk kitabını yayınladı.

Çehov, üniversiteyi bitirir bitirmez hekimliğe başladı. "Cerrahlık", "Cansız Ceset", "Kaçak" adlı hikâyelerini bu dönemde yazdı. Hekimlik çok vaktini aldığından yazmasına engel olmaya başlayınca, hekimlikten vazgeçip yazarlığa yöneldi. Yazarlığında hekimliğinin izleri görülür. Pek çok kimse onun Çarlık Rusya'sını anlatışını, bir doktorun hastalığı teşhis edişine benzetir.

KISALTILMIŞ İŞ ÇOCUK KLASİKLERİ

- **ALICE HARİKALAR DİYARINDA**
Lewis Carroll
- **BABALAR VE OĞULLAR**
İvan Sergeyeviç Turgenyev
- **BALONLA BEŞ HAFTA**
Jules Verne
- **BAMBI**
Felix Salten
- **BEYAZ DIŞ**
Jack London
- **BEYAZ GECELER**
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
- **BİNBİR GECE MASALLARI**
Antoine Galland
- **BİR YAZ GECESİ RÜYASI**
William Shakespeare
- **BÜYÜK UMUTLAR**
Charles Dickens
- **ÇALINAN TAÇ**
Mark Twain
- **ÇEKİRDEK**
L. N. Tolstoy
- **ÇOCUKLAR İÇİN NASREDDİN HOCA FIKRALARI**
Derleyen: Memet Fuat
- **ÇOCUKLUK**
L. N. Tolstoy
- **DAVID COPPERFIELD**
Charles Dickens

- **DEFİNE ADASI**
Robert Louis Stevenson
- **DEĞİRMENİMDEN MEKTUPLAR**
Alphonse Daudet
- **DEMİR YOLU ÇOCUKLARI**
Edith Nesbit
- **DENİZ KURDU**
Jack London
- **DENİZLER ALTINDA YİRMİ BİN FERSAH**
Jules Verne
- **DİKANKA YAKINLARINDA BİR ÇİFTLİKTE
AKŞAM TOPLANTILARI**
Nikolay Vasilyeviç Gogol
- **DOKTOR OX'UN DENEYİ**
Jules Verne
- **DON KİŞOT'UN SERÜVENLERİ**
Miguel de Cervantes
- **DÜNYA'NIN MERKEZİNE YOLCULUK**
Jules Verne
- **GİZLİ BAHÇE**
Frances Hodgson Burnett
- **GÖRÜNMEZ ADAM**
H. G. Wells
- **GULLIVER'İN GEZİLERİ**
Jonathan Swift
- **HEIDI**
Johanna Spyri
- **HİKÂYELER**
Anton Çehov

- **HUCKLEBERRY FINN'İN MACERALARI**
Mark Twain
- **İKİ ŞEHRİN HİKÂYESİ**
Charles Dickens
- **İKİ YIL OKUL TATİLİ**
Jules Verne
- **İNSAN NEYLE YAŞAR?**
L. N. Tolstoy
- **İŞTE ÖYLE HİKÂYELER**
Rudyard Kipling
- **KAÇIRILAN ÇOCUK**
Robert Louis Stevenson
- **KAYIP DÜNYA**
Arthur Conan Doyle
- **KİM**
Rudyard Kipling
- **KORKUSUZ KAPTANLAR**
Rudyard Kipling
- **KRAL ARTHUR VE YUVARLAK MASA ŞÖVALYELERİ**
Howard Pyle
- **KÜÇÜK DENİZ KIZI**
Hans Christian Andersen
- **KÜÇÜK KADINLAR**
Louisa May Alcott
- **KÜÇÜK LORD**
Frances Hodgson Burnett
- **KÜÇÜK PRENSES**
Frances Hodgson Burnett

- **MOBY DICK**
Herman Melville
- **MONTE CRISTO KONTU**
Alexandre Dumas
- **NOTRE-DAME'IN KAMBURU**
Victor Hugo
- **OLIVER TWIST**
Charles Dickens
- **ON BEŞ YAŞINDA BİR KAPTAN**
Jules Verne
- **ORMAN KİTABI**
Rudyard Kipling
- **OZ BÜYÜCÜSÜ**
L. Frank Baum
- **ÖLÜMSÜZ KAHRAMAN GILGAMIŞ**
Uyarlayan: Gülay Sert
- **ÖMER SEYFETTİN'DEN SEÇME HİKÂYELER**
Ömer Seyfettin
- **PETER PAN**
James Matthew Barrie
- **PİNOKYO**
Carlo Collodi
- **POLLYANNA**
Eleanor H. Porter
- **ROBIN HOOD**
Howard Pyle
- **ROBINSON CRUSOE**
Daniel Defoe

- SEFİLLER
Victor Hugo
- SEKSEN GÜNDE DÜNYA TURU
Jules Verne
- SHERLOCK HOLMES VE DÖRTLERİN YEMİNİ
Arthur Conan Doyle
- SHERLOCK HOLMES VE KIZIL DOSYA
Arthur Conan Doyle
- SHERLOCK HOLMES'UN MACERALARI
Arthur Conan Doyle
- SİYAH İNCİ
Anna Sewell
- SÖĞÜTLÜKTE RÜZGÂR
Kenneth Grahame
- TOM SAWYER
Mark Twain
- TUHAF BİR YILBAŞI ÖYKÜSÜ
Charles Dickens
- UĞULTULU TEPELER
Emily Brontë
- VAHŞETİN ÇAĞRISI
Jack London
- YALNIZ EFE
Ömer Seyfettin

"Geçen yılın kurumuş yaprakları ayaklarımın altında hışırdıyor, ağaçların arasındaki yarı karanlıkta gölgeler gizleniyordu. Sağ yandaki eski meyve bahçesinde, gene yaşlı olsa gerek, bir sarıasma kuşu pek isteksiz, cansız, uyuşuk ötüyordu. İhlamur ağaçları bitince taraçalı, çatı arasında odası olan beyaz bir evin yanından geçtim. Az sonra karşıma yeşil çam ağaçlarının kuşattığı bir çiftlik avlusuyla, karşı kıyısında küçük bir köy olan büyükçe bir göl çıktı. Birdenbire içime candan, pek yakın bir şeyin özlemi dolmuştu. Buraları çocukluğumda görmüştüm sanki."

Dünya edebiyatının büyük yazarlarından Anton Çehov'un öyküleri, okuru insan olmaya dair derin düşüncelere sürüklüyor. Yazılmalarının üzerinden yıllar geçmiş olmasına karşın, hâlâ en önemli başyapıtlar arasında yer alan öyküler tam anlamıyla eşsiz.

